

Lapin kullankaivun värikkäät vuosisadat

Suomessa ei ollut tietoa hippukullan kaivamisesta ennen Lapin kullalöytöjä. Taitoa piti hakea kaukomailta. Muutama suomalainen merimies oli ehtinyt saada kokemusta Amerikan, Australian ja Uuden Seelannin kultakentillä.

Kemijoen suulta Laurilasta 1830-luvun lopulla löytynyt kultapitoinen dolo-miittilohkare johdatti Siperiassa ja Uralilla oppinsa saaneen eversti Ernst Hoffmanin ja kahden uralilaisen kullankaivajan etsimään kultaa Kemijoelta Rovaniemen ja Kemin välimailta sekä Kaakomojoelta. Merkkiäkään kullasta ei saatu. Hoffman raportoi maaston olevan liian laakeata rannikon lähetyvillä, mutta geologiset olosuhteet olivat hyvin samankaltaisia kuin Uralin kultamailla. Tämä käänsi katseet jokien latvoille ja Lapin tuntureille.

Vuorihallitus lähetti vuorikonduktööri Henrik Johan Holmbergin, työnjohtaja Carl Gustaf Gardbergin ja talollinen Johan Henrik Käkelän kullanetsintäoppiin Uralille syksyllä 1845. Miehen viipyivät matkalla puolitoista vuotta. Tämän jälkeen kultatutkimukset suunnattiin Kuusamoon Välijoelle, Kuusinkijoelle ja Vuotukijärveen laskeviin puroihin. Kuusamon nimismies Konrad Wilhelm Planting tuli keskeisesti mukaan kultatutkimuksiin. Vähäisiä merkkejä kullasta löytyi monestakin paikasta, mutta lopputuloksena oli kuitenkin täydellinen epäonnistuminen, josta Runeberg lienee saanut aiheen Maamme-laulun sanoihin ”On köyhä, köyhäks Suomi jää, jos kultaa kaippaa ken”.

Planting muutti Kuusamosta Kittilään Lapin kihlakunnan voudiksi 1861 ja jatkoi siellä virkamatkoillaan kultatutkimuksia. Kittilän Porkosessa, Pahtavaarassa ja Kuorelaella tutkittiin rautamalmiesiintymiä,

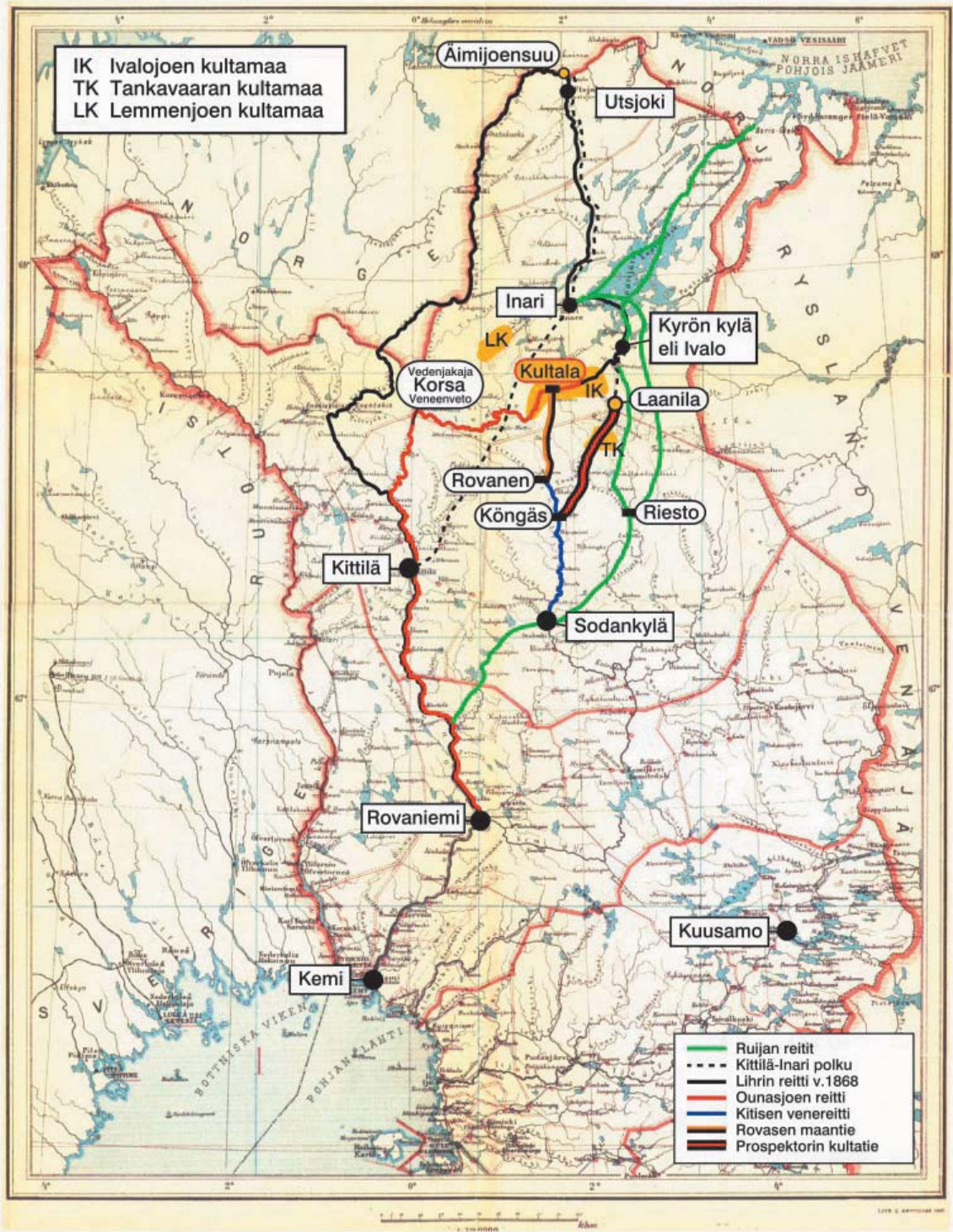
ja norjalainen vuori-insinööri Tellef Dahl kartoitti Tenojoen vesistön geologiaa, malmi- ja kultaesiintymiä. Hän löysi kultaa monesta paikasta Karasjoelta, Inarijoelta, Tenojoelta ja parhaiten Äimijoen suulta Suomen puoleiselta rannalta Utsjoen kirkonkylän laidalta. Löydöstä kiiruutinen Hufvudstadsbladetiin syyskuun 11. päivänä 1867.

Nälkävuosista juuri selvinnyt Suomen Suurruhtinaanmaa tarvitsi kipeästi kultaa. Senaatti rahoitti 1868 retkikunnan tutkimaan Lapin jokien kultapitoisuutta. Johtajaksi määrättiin rahapajan apulaisjohtaja Johan Konrad Lihr. Rovaniemeläinen maanmittari Josef Aurén oli mukana Lapin tuntijana. Hänen veljensä Pekka Ville eli P.W. oli hänkin maanmittari, joka oli tutkinut Kittilän Pahtavaaran malmiesiintymiä ja saanut juuri aikaan varsin yksityiskohtaiset Lapin pitäjäkartat. Pari vuotta myöhemmin hänet nimitettiin Kultalan virkamieskuntaan. Veljekset olivat lähtöisin Nilsiästä ja muuttivat sukunimensä Erosta Auréniksi.

Ulkomailla hankittu kullankaivun tuntemus oli tarpeen retkikunnassa. Mukana olivat Siperiassa oppinsa saanut kuusamolainen Johan Käkelä ja Kalifornian kultakentillä yhdeksän vuotta työskennellyt loviisalainen perämies Fredrik Grönholm. Lisäksi oli geologi Anders Mauritz Jernström, rahapajan työntekijä F. Nyholm sekä kahdeksan Rovaniemeltä palkattua työmiestä. Retkikuntaan kuului kaikkiaan 14 miestä ja 5 venettä.

Matkaan lähdettiin kesäkuun 26. päivänä Ounasjokea Kittilään. Enontekiön Peltovuomassa joukko oli heinäkuun 7. päivänä. Siitä lähdettiin parinsadan kilometrin asumattomalle erämaataipaleelle

Pohjois-Suomi 1800-luvun lopussa
I. Utschakoffin 1898 julkaiseman kartan mukaan.

Vihreällä merkitty Ruijan reitti tunnettiin jo keskiajalla, samoin Kittilästä Inariin ja Utsjoelle johtava talvitie. Mustalla merkitty reitti kertoo senaatin lähettämän kullansyntäretkikunnan kulusta Rovaniemeltä Ounasjoen, Tenojoen, Utsjoen ja Inarinjärven kautta Ivalojoelle 1868. Kaksi vuotta myöhemmin Ivalojoen kultaryntäykseen kuljettiin pääasiassa punaisella merkittyä Ounasjoen, Syvätepastojoen, Korsajärven ja Korsaojan reittiä. Tien valmistuminen Rovaniemeltä Sodankylään 1900-luvun alussa ja sen jatko Ivaloon ja Petsamoon runsas vuosikymmen myöhemmin siirsivät liikenteen painopisteen nykyisin käytössä oleville maanteille. Kartan on laatinut kirjailija Erkki Lilja Lapin tiestön kehitystä esittelevään näyttelyyn.

Keisarillisen senaatin retkikunta lähti toukokuun lopussa 1868 etsimään Lapin kultaa. Viiden kuukauden pituinen retki johti Ivalojoen kullan löytymiseen ja kahden vuoden kuluttua Ivalojoen kultaryntäykseen. Kartalla Rahapajan apulaisjohtaja J. C. Librin johtaman retken reitti. Yllä mukana olleen maanmittari Josef Aurénin piirros Nulkkamukan löytöpaikasta ja seuraavalla sivulla professori Herman Stigzelius samalla paikalla 1986.

Ivalojoen kulta löytyi näiltä kallioilta Lajan suun läviltä 119 v. ennen tätä. professori Herman Stigzelius juuri paljas Tankavaaran tamuseon te muistopatsa kesällä 1986.

Käkkälöjokea vedenjakajalla oleville Hielmasjärvelle, Allijärvelle, Hietajärvelle ja Nuolasjärvelle sekä kapeata Norjan Nuolasjokea Kietsimäjoelle, joka tavoitettiin heinäkuun 16. päivänä.

Inarijoella oltiin aamuyöllä heinäkuun 20. päivänä. Vuopionsuussa eli Angelissa odotti ikävä yllätys. Sinne varatut ruuat olivat vähentyneet kolmannekseen suunnitelluista yhden veneen kaaduttua koskessa. Paikalla tehtiin kolme päivää koe-kaivauksia, mutta tulokset jäivät laihoiksi.

Iskurasjoen suussa ja Jorgastakan kalas-tajakylän tienoilla viivytettiin muutamia päiviä, ja kultaa löytyi parhaimmillaan 12 milligrammaa kuutiojalasta soraa. Kuoppanivasta puoli peninkulmaa Iskurasjoelta saatiin kultaa runsaat 8 milligrammaa.

Pahakosken eli Mustakosken alapuolelta tuli 30–40 hippua joka vaskoolista. Inarijokeen laskevien Karigasjoen ja Bassijoen väliltä saatiin myös hyvät merkit.

Tenojoelle tultiin heinäkuun 26. päivä, ja pieniä hippuja löytyi jälleen lähes kaikkialta. Elokuun 1. päivä saavuttiin Utsjoelle, ja siinä pysähdyttiin kolmeksi viikoksi tutkimaan Tellef Dahlin löytöpaikkaa Äimijoen suulla. 42 miestyöpäivän aikana löytyi kultaa 34 grammaa, mutta hiput olivat pieniä hengettömiä.

Matkaa jatkettiin syyskuun 2. päivänä Utsjokea pitkin vastavirtaan, ja kultaa tuli jälleen pieniä määriä kuudesta eri paikasta Utsjoen ja Kenesjärven väliltä. Viikon päästä oltiin Inarin pappilassa Pielpajärvellä, jonne loppumatka taivallettiin ikivanhaa postipolkua.

Muddusjärveltä lähdettiin Tirron kautta tutkimaan Vaskojoen alajuoksua vajaan 20 km:n matkalla. Paikoin kultaa löytyi 1–2 hippua vaskoolissa; suurin oli 2 milligrammaa. Joukko palasi Inarin pappilaan, josta sunnuntaina syyskuun 13. päivänä matkattiin Inarijärven halki Kyrön kylään ja sieltä Törmäseen.

Kolmella jokiveneellä noustiin Ivalojokea vastavirtaan. Pasasjoen suulla nykyisen Ivalon lentokentän paikkeilla saatiin ensimmäiset kullan merkit. Sama tahti jatkui monessa paikassa Ritakoskelle asti. Hammajoen suulta löytyi 3–4 hippua jokaisesta vaskoolista, ja ne olivat keskimäärin 1 milligramman painoisia.

Nulkkamukassa Palsitunturin katveessa Louhiojan suun yläpuolella tavoitettiin ensi kerran peruskallio jokirannassa. “Täältä löysimme, mitä Tenolta turhaan olimme etsineet; kultaa kiinteällä kalliolla. Lyhyenä aikana huuhdottiin 19 vaskoolista 200 milligrammaa, joukossa yksi 60 milligramman ja useita 30, 20 ja 10 milligramman painoisia hippuja. Ei ole epäilystäkään, etteikö tältä paikalta voisi löytyä lisää suuria hippuja”, kirjoitti J. C. Lihr vuorihallitukselle laatimassaan matkakertomuksessa.

Ritakosken rannoilta tuli rikkaita kultanäytteitä, 10–12 milligrammaa vaskoolista. Yökylmät ajoivat retkikunnan paluu-

matkalle, ja Törmäseen tultiin syyskuun 18. päivänä. Joukko lähti kävellen Tankajoelle, josta syyskuun 20. päivä jatkettiin veneillä Kitistä Sodankylään, Kemijärvelle ja Rovaniemelle. Seitakorvan, Juukosken, Vyrymän ja Pirttikosken rannoilta saatiin yksittäisiä hippuja. Rovaniemellä Lihr oli lokakuun 2. päivänä ja matkasi sieltä Ouluun ja höyrylaivalla Helsinkiin, jonne saapui lokakuun 20. päivä.

Ivalojoen Kultala löytyy

Lihrin retkikunnan kultatutkimukset saivat valtavan julkisuuden niin Suomessa kuin Venäjälläkin, vaikka tulokset kokonaisuudessaan olivat varsin vaatimattomat. Nulkkamukan 0,2 gramman kultamäärä ei sellaisenaan ollut paljon, mutta geologiset ja ilmastolliset olosuhteet antoivat aiheen uskoa paljon suurempien kultamäärien odottavan löytäjänsä Ivalojoen rantapengermillä.

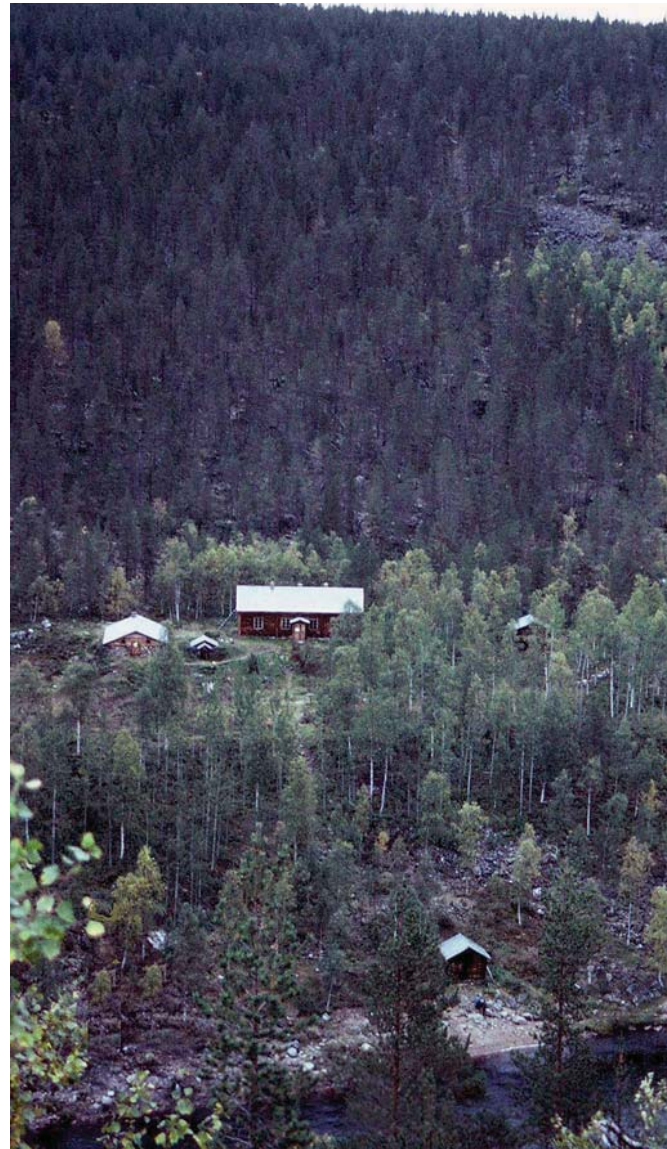
Suomen senaatin lisäksi tieto kullasta levisi nopeasti kenraalikuvernööri Nikolai Adlerbergin ja ministerivaltiosihteerin Alexander Armfeltin välitykselle keisarille ja Venäjän hallitukselle. Kaikki yksityiset kultatutkimukset kiellettiin Lapissa syksyllä 1867 annetulla määräyksellä. Venäläisten painostuksesta kieltoa lievennettiin marraskuussa 1868; senaatin erikoisluvalla saattoi kuka tahansa Suomen tai Venäjän kansalainen etsiä kultaa Lapissa.

Perämies Fredrik Grönholm oli paluumatkallaan Lihrin retkeltä tavannut Oulussa tuttuja merimiehiä, ja näin tieto Ivalojoen kullasta sai siivet. Kalifornian kultamailla työskennellyt merimies Jakob Ervast Oulusta ja raahelainen Nils Lepistö päättivät hakea senaatin erikoisluvaa kultatutkimuksilleen. Raahelainen merimies Edvard Björkman sai hänkin luvan. Hän oli käynyt kaivamassa kultaa Uudessa Seelannissa.

Heidän lisäksi luvan haki kolme venäläistä; Michael Sidorov, Petter Nenykov ja Nikolai Lamsdorff. Sidorov oli kiinnostunut Tenojoen vesistöä, ja hän sai heinäkuun 1869 lopulla Tenojoelta ja Kietsimäjoelta neljä valtausta, jotka raukesivat asiamiehen laiminlyönnin takia.

Ervast ja Lepistö olivat Ivalojoella neljä viikkoa elokuussa 1869. Lopultakaan ei ole tarkkaa tietoa siitä, olivatko Ervast, Lepistö ja Björkman yhdessä, riitautuivatko he retken aikana vai tuliko Björkman yksin. Kaikki he löysivät hyvin kultaa Ivalojoen Saariporttikosken rannalla myöhemmän Kultalan kohdalta. Ervastin ja Lepistön saalis oli noin 2 kiloa ja Björkmanin 600 grammaa. Björkman mainitaan usein myöhemmissä aikalaiskuvauksissa Ivalojoen kullan löytäjänä.

Ivalojoen historiallinen Kultala vastarannalta Librinkalliolta nähtynä. Vasemmalla uudelleen rakennettu leipomo, alkuperäiset maa-kellari ja päärakennus ja varastoaitta, oikealla uudehko autio- ja varaustupa. Jokirannassa alkuperäinen savusauna. Vuokratupana toimiva ja uudelleen rakennettu poliisien väentupa jää kuvan ulkopuolelle leipomosta vasemmalle.

Merimiehet Ervast ja Lepistö löysivät kultaa Ivalojoen vesistöä. He saivat luvan kaivaa kultaa Tenojoen vesistöä 1869 huuhtontapaikalta Kultalan rannalle ja löysivät noin 2 kiloa kultaa. Vuotta myöhemmin alkoivat kultaryntäykset ja rakennettiin uusia taloja. Vuonna 1870 alkoivat valmistuivat. Lakien mukaan muut olivat vallanneiden löytöpaikan ja otta- tön kuvassa näkyvän Alko ensimmäinen pi- vas oikeustaistelu Lapi- toriassa. Kotiojan luon- näkyy kuvassa laskevan- kaivettu oja suuntaa K- rakennusten suuntaan.

Ervast ja Lepistö pitivät itseään kullan ensimmäisinä löytäjinä ja riitelivät asiasta lehtien palstoilla Lihrin kanssa.

Samaan aikaan Ivalojoelle tuli myös kunniaporvari Nenykovin retkikunta tilallinen Paul Gudkovin johdolla. Heidän tavoitteenaan oli Lihrin löytöpaikka Nulkkamukka, josta kuuden päivän aikana saatiin 200 grammaa kultaa. Löydön uskottavuus on tehty myöhemmin kyseenalaiseksi, sillä paikalta ei ole vastaavia kultapitoisuuksia saatu.

Kultaryntäys puhkeaa

Merimiesten kulturalöydöt syyskesällä 1869 poistivat kaikki epäilyt ja vähättelyt Lapin jokien kultapitoisuudesta. Asetus kullannetsinnästä Suomen Lapissa astui voimaan 8. huhtikuuta 1870, ja kultaryntäys Ivalojoelle alkoi.

Ennen matkaa piti lunastaa kullannetsintälupa vuorihallituksesta Helsingistä tai Oulun kuvernööriltä. Se maksoi 100

markkaa, nykyrahassa noin 400 euroa. Lupa piti näyttää nimismiehelle tai Ivalojoen varteen rakennetun Kultalan Kruununaseman viranomaisille heti perille saavuttua, ja vasta sen jälkeen sai lähteä etsimään kultaa.

Kultapaikka piti paaluttaa ja kirjoittaa siihen nimi ja päivämäärä. Sitten mentiin Kultalan viranomaisten puheille tekemään valtaus eli tehdaspiiri. Laki antoi mahdollisuuden puolikkaan eli 500 sylen tai kokonaisen eli 1000 sylen piiriin, joiden leveys oli 150 sylvä joki siihen mukaan lukien. Kokonaisuudesta eli noin 1781 metrin tehdaspiiristä perittiin 600 markkaa ja puolikkaasta 300 markkaa.

Tehdaspiirin omistajalle määrättiin runsaasti erilaisia maksuja lupien ja valtausmaksujen lisäksi. Hänen piti palkata vähintään neljä työntekijää, jotka saivat noin 3 markkaa kultaa päivässä. Heille piti varata ruoka, josta saattoi periä kohtuullisen korvauksen. Tarvittiin runsaasti työvälineitä, veneitä, lautaa ja puuta, josta metsähallitus peri korvauksen. Löydetty kultaa oli luovutettava Kultalan viranomaisille, ja siitä otettiin 4–10 %:n vero. Kultaa kuljetettiin ratsulähetillä Kittilään, sieltä Ouluun ja edelleen laivalla Helsinkiin Suomen Pankkiin, joka punnitsi ja analysoi kullat. Kaiken tämän maksoi tehdaspiirin omistaja.

Vaikka laki antoi jokaiselle hyvämaineiselle Suomen ja Venäjän miehelle oikeuden omaan tehdaspiiriin, oli se taloudellisesti mahdollista vain harvoille.

Erämainen Ivalojoki heräsi uuteen elämään keuhällä 1870. Ensimmäiset kullannetsijät tulivat paikalle huhtikuun lopussa talvikelien aikaan. Maanmittari Petter Wilhelm Aurén sai tehtäväkseen kartoittaa jokilaakson Inarijärvestä ylöspäin. Kruununvouti Konrad Wilhelm Planting oli paikalla valvomassa Kultalan Kruununaseman rakennustöitä ja hakemassa omaa henkilökohtaista kultavaltausta. Huhti-

LOUPA JA MUITA FAKTOJA KULLANETSINNÄLUPALLA 1870

Kullannetsintälupa maksoi 100 mk. Se piti näyttää Kultalan viranomaisille ennen kun pääsi etsimään kultapaikkaa. Kullannetsintälupien lupaa etsimisestä 150 mk. Kullannetsintälupamaksu 600 mk kokopitkä ja 300 mk puolikas. Kullannetsintälupien koko 1781 x 267 m tai puolet siitä. Kokopitkällä kullannetsintälupalla piti olla töissä 8 henkilöä. Kullannetsintälupa maksoi kullasta 3,20 mk grammalta siitä verot ja kullannetsintälupasta 10 % tai 10 % saaliin määrästä riippuen. Kullannetsintälupien myymisestä salakaupassa rangaistus 100–400 mk rikollisille ilmiantajalle maksettavaksi ja kultaa valtiolle. Kullannetsintälupaa myyvä Kultalan kapakassa 30 p. Kullannetsintälupasta 1,5 mk, kahvi tai tee 30 p. Kullannetsintälupien myyntioikeus Kultalan kapakassa 380 mk kesältä. Kullannetsintälupa Govenius maksoi Frans Björklundin kapakkalasku 3,20 grammalla kultaa elokuun alussa 1872. Kullannetsintälupamiehen päiväpalkka 3,20 mk ja huuhtomoiden päiväpalkka 3 mk. Kullannetsintälupien maksut puolitettiin vuoden 1873 alusta.

Kullanhuuhtominen Ivalojoessa 1870—97

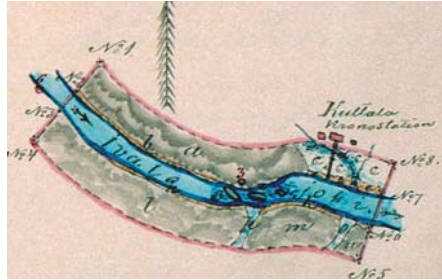
Kulta on aina kiehtonut ihmisiä. Kun Lapista löytyi kultaa, synnytti tämä eräänlaisen kultakuumeen, joka tulosten vähäisyydestä johtuen ei sentään saavuttanut kovinkaan suuria mittasuhteita. Suomen virallinen tilasto katsoi asian toki oman taulukon arvoiseksi. — Suomenkielinen. STV 1900, s. 37.

Vuosi	Huuhtomisajaka. Päiviä	Käynnässä olleita huuhdoloita	Työväki		Huuhdotun soran määrä kuutiometreissä	Kullan saalis	Keskimmäinen saaliin I gramma kyllä allamainitusta soramäärästä. Kuutiometriä	Huuhtomis-päivätyö antoi keskimäärin		
			Koko lukumäärä	Keskimmäinen viikossa				kultagrammua	vastaten	
									markkaa	pennii
1870	81	18	335	198	3 248	19 137	0,17	2,87	9	18
1871	89	22	491	330	7 682	56 692	0,14	2,89	9	24
1872	94	21	421	328	9 994	55 074	0,18	2,60	8	32
1873	85	23	317	232	6 098	32 047	0,19	2,36	7	55
1874	83	16	226	118	3 350	22 594	0,15	2,45	7	84
1875	97	9	118	63	2 140	16 978	0,13	3,17	10	15
1876	83	8	90	51	1 406	9 911	0,14	2,22	7	10
1877	94	6	66	36	1 243	6 972	0,18	2,04	6	53
1878	87	4	59	35	1 853	5 759	0,32	2,58	8	26
1879	94	12	43	43	3 024	8 184	0,37	2,39	7	65
1880	93	21	90	85	6 297	17 609	0,36	2,56	8	19
1881	91	53	265	100	10 994	20 464	0,59	2,62	8	38
1882	104	66	170	96	16 079	19 131	0,84	2,23	7	14
1883	95	34	150	?	6 862	9 974	0,68	1,84	5	89
1884	92	25	130	?	7 533	6 402	1,18	1,54	4	93
1885	95	16	72	45	5 993	6 145	0,98	1,91	6	11
1886	106	16	67	50	4 001	4 761	0,84	1,79	5	73
1887	100	22	79	27	11 357	6 781	1,68	2,82	9	02
1888	90	43	151	?	25 643	13 524	1,90	2,39	7	65
1889	96	24	?	214	30 000	22 864	1,31	2,07	6	62
1890	90	53	?	268	30 255	17 840	1,70	1,68	5	37
1891	101	24	?	101	3 930	8 768	0,45	1,78	5	70
1892	92	16	45	45	2 888	4 807	0,60	2,28	7	30
1893	96	22	50	50	1 237	4 120	0,30	1,11	3	55
1894	97	22	51	49	7 209	6 471	1,11	2,07	6	62
1895	95	24	73	73	5 000	9 926	0,53	2,97	9	50
1896	95	22	71	71	4 000	7 115	0,56	2,39	7	65
1897	120	17	48	48	3 762	4 593	0,80	2,39	7	65

Huom. Huuhtomisajalla tarkotetaan tässä sitä ajanjaksoa kunakin vuonna, jolloin huuhtomista on saatettu harjoittaa.

kuun aikana annettiin kaikkiaan 23 kullanetsintälupaa, ja koko vuoden aikana lupia kirjoitettiin 80.

Miehiä liikkui Ivalojoella jo ennen jäiden lähtöä toukokuun puolivälissä. Kul-

enä Ivalojoella saatiin kesäkuussa 1870 mitattua ja pyydäspiiri numero 1, jonka omisti torniolainen kauppias vius. Hänen edustajanaan ja työnjohtajanaan oli merimies örkmän, joka edellisenä kesänä oli löytänyt alueelta 600 g oppias järjesti Kultalan viranomaisille juhannusjuhlat joen lella olevalla kalliosanteella, joka nimettiin Librinkallioksi.

talun 38-miehinen virkamieskunta saapui paikalle kesäkuun 13. päivä, jolloin kullanetsijät olivat jo ehtineet paaluttaa valtauspaikkoja, ja oli luonnollista, että asiat olivat hyvin sekaisin. Suurin riita oli Kultalan lähiympäristön kultapaikoista, joita tavoittelivat merimiehet Ervast ja Lepistö kauppaneuvos J. W. Snellman G:sonin rahoittamana, kruununvouti Planting, Edvard Björkman kauppias Goveniuksen nimissä ja monet muut.

Kilpajuoksu kultajoelle

Suomen-, ruotsin- ja venäjänkielisten asiakirjojen valmistuttua keväällä 1870 läänin kuvernööri Oulussa ja vuorihallituksen vuorimestari Helsingissä myönsivät etsintäluvut. Helsingissä luvan lunastivat ensimmäisinä perämies Fredrik Grön-

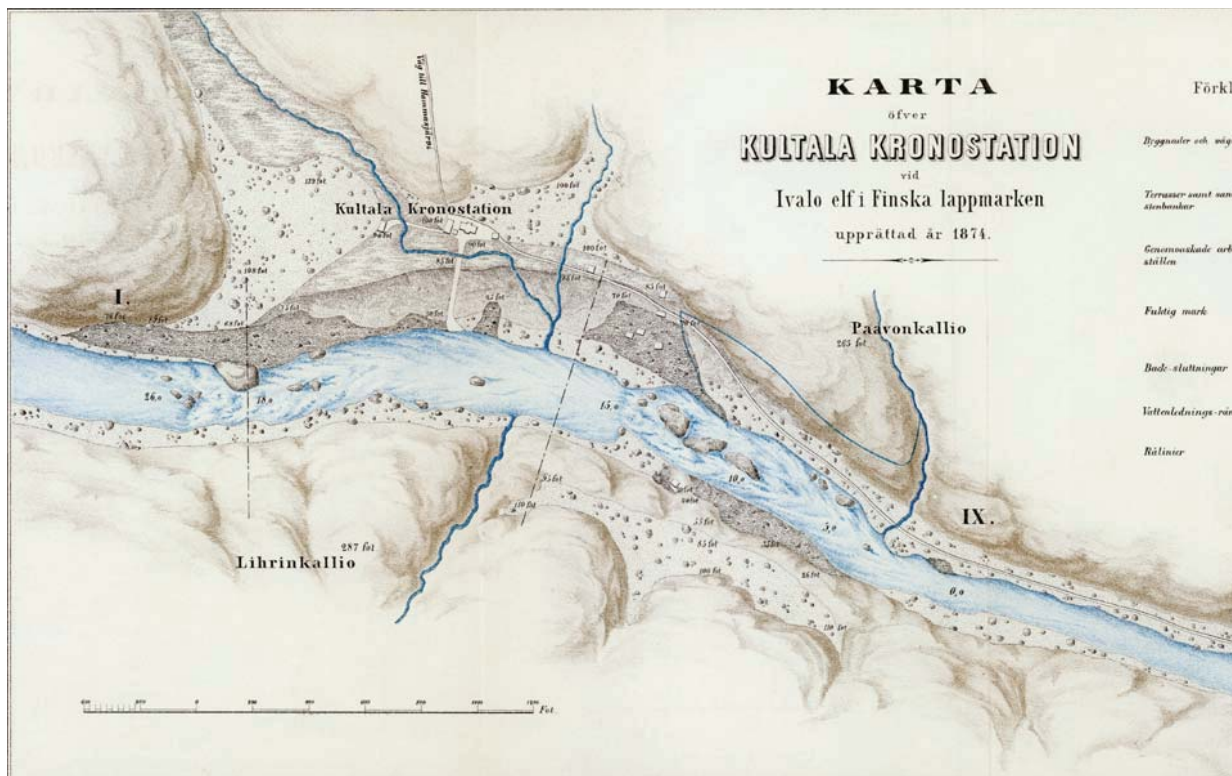
holm, insinöörikapteeni Henrik Tallgren, urakoitsija Johan Tallgren, maanmittausauskultantti K. J. Hahl ja insinööri C. J. Broberg. Ouluun lupapaperit ehtivät viikkoa myöhemmin, ja lupa numero 1 kirjoitettiin 25. huhtikuuta yhtymälle, jossa olivat kauppaneuvos J. W. Snellmanin lisäksi merimies Jakob Ervast ja joukko oululaisia liikemiehiä. Seuraavina luvan hakivat raahelainen kauppias G. Möller sekä metallurgian ylioppilas Frans Björkman postimies M. A. Melanderin kanssa. Heidän peräänsä tuli joukko pietarilaisia suurliikemiehiä.

Kunnallisneuvos Robert Ullner ja krevi W. M. Armfelt jättivät lupahakemuksen vuorimestarille huhtikuun lopulla. Lupia haettiin kevään ja kesän aikana kaikkiaan 80 henkilölle tai yhtymälle. Kilpajuoksu kultajoelle alkoi.

Kaksi onnekasta

Johan Tallgren oli maanviljelijänä Sipoosassa sekä urakoitsijana Helsingissä osoitteessa Fjälldahl 66. Paikalla sijaitsi Helsingin suurin työväen vuokratalo ”Tallgrenin villat”. Johan oli vuokrannut maan puutarhurinleski Lönnrothilta ja rakentanut 150 vuokrahuonetta sisältävän kaksikerroksisen talon ulkorakennuksineen Espoon tullin ulkopuolelle, jonne keskustan tiukat rakentamismääräykset eivät ulottuneet. Enimmillään talossa asui 621 henkeä, pääasiassa työläisiä, Venäjän armeijan aliupseereja ja rautatieläisiä. Slummiutuneet villat purettiin 1900-luvun alussa ja paikalle rakennettiin Suomen Kansallismuseo.

Johan Tallgren ilmoittautui Kyrön (Ivalon) kylän nimismiehelle Ivalossa toukokuun 11. päivä matkattuaan noin 1200 km kestokievarikytydillä, hevosilla ja

Kultalan asemapiirros vuodelta 1874. Katkoviivalla merkityt valtaukset 1 ja 9 olivat monien vaiheiden jälkeä niolaisen kauppias Karl Goveniuksen hallussa. Sinisellä merkitty pitkä vesiränni on Ervastin ja Lepistön kesätekemä. He saivat alueen hetkeksi hallintaansa, mutta naapuri ei sallinut heidän ottaa vettä ylempänä olevaa Sama ränni erottuu edellisen sivun valokuvassa 1800-luvun lopulta. Kuvan vasemmassa reunassa näkyy kruu Plantingin rakentama mökki. Vanha kuva GTK:n arkisto 2483, kartta Oulun maakunta-arkisto.

poroilla. Ivalojoelle lähdettiin suksilla ja patikoiden, sillä joki oli vielä jäässä. Grönholmin kokemukset kullankaivajana Kaliforniassa ja senaatin kullanetsintäretkellä Lapissa nousivat nyt arvoonsa.

Jäät lähtivät ryskyen Ivalojoesta 15. toukokuuta kasaten rannoille metrien korkuisia röykkiöitä. Etsintäryhmiä liikkuu jokivarressa, kaikilla oli kiire ja puheet vähissä. Tehtyään muutaman päivän koehuuhtontaa Johan Tallgren ja Fredrik Grönholm päättivät lyödä paalut lähikäisten koskien rannalle Sotajoen suun paikkeille noin 10 km Kultalasta alavirtaan. Miehet kirjoittivat paaluihin nimensä ja päivämäärän. Toinen kiiruhti Kultalaan hakemaan valtauskirjoja ja toinen jäi vahtimaan työmaata.

Tallgren sai väliaikaisen valtauskirjansa 17. kesäkuuta, ja hänelle mitattiin neljä päivää myöhemmin tehdaspiiri numero 2. Se sai virallisen vahvistuksen kuvernöörin allekirjoituksella ja kappalaisen kuulutuksella Inarin kirkossa kuukautta myöhemmin. Grönholm ei pitänyt tehdaspiirinsä kanssa kiirettä, sillä hän konsultoi lähiympäristön valtauksilla, kävi venäläisten rahoittamana etsimässä kultaa Lemmenjoelta ja Tenolta. Hänelle mitattiin tehdaspiiri numero 17 heinäkuun lopulla. Miehet tekivät yhteistyötä työmaiden valvomisessa.

Liian kiire rikastua

Königstedtin kartanon omistaja, kunnallisneuvos, varatuomari ja metsähallituksen kamreeri August Fredrik Robert Ullner lähetti Ivalojoelle luottomiehensä konttoristi Werner Hellströmin Pietarista.

Ullner oli Helsingin pitäjäkokouksen puheenjohtaja ja rakensi venäläisten liike miesten kanssa rautatieyhteyttä Hangosta Hyvinkäälle ja harjoitti kansainvälistä kauppaa. Hellströmin joukko ehti joelle kesäkuun alkupuolella, jolloin koko jokilaakso oli paalutettu ja valtausten mittaa-

minen käynnissä. Muut mukana olleet venäläiset retkikunnat suunnistivat Ounasjoelle, Tenojoelle ja Lemmenjoelle.

Hellström sai ensimmäisen ryntäyskesän viimeisen tehdaspiirin, jonka pituus oli 148 syltä ja leveys 150 syltä. Paikka oli jäänyt vapaaksi aivan Kultalan alapuolelle. Lain mukaan valtaus sai olla joko 500 tai 1000 syltä pitkä, ja kuvernööri hyväksyi tehdaspiirin harkinnan jälkeen, koska se oli viimeinen vapaa maapalanen. Väliaikainen valtauskirja saatiin 28. kesäkuuta, ja työt aloitettiin kahdeksan miehen voimin.

Satoja miehiä kulki jokilaaksossa etsimässä töitä, ja koska tahansa voitiin palkata uutta työväkeä. Palkkaa maksettiin 11 tunnin työpäivästä 3 markkaa. Laki edellytti tehdaspiirin omistajan huolehtivan työväen muonituksesta, johon työmiehiltä kului lähes puolet päiväpalkasta.

Kultaa Ullnerin tehdaspiiristä numero 18 löytyi viidessä viikossa 201,7 grammaa, ja työt lopetettiin. Rikastumisen kiireestä kertoo se, että työmaalle ei rakennettu rännejä vaan kultaa koetettiin kahmia talteen lullalla. Valtauksen yläpuolelta olivat merimiehet Ervast ja Lepistö löytäneet edellisenä kesänä 2 kiloa kultaa. Paikan oli vallannut kruununvouti Konrad Planting, mutta työt keskeytettiin kuvernöörin määräyksestä, ja valtausriita meni oikeuteen. Ullnerin alapuolella oli torniolaisen kauppias Samuel Aspegrenin tehdaspiiri, josta lyhyessä ajassa huuhdottiin kultaa 2,7 kiloa.

Kultalan kapakoitsija Albert Pietelin osti Ullnerin tehdaspiirin ja sai siitä seuraavana kesänä kultaa 55 grammaa. Uudeksi omistajaksi tuli Kultalan poliisina kaamoksessa mielenterveytensä hukannut Anton Schneider, joka sai siitä kultaa vuosina 1872–73 noin 250 grammaa.

Valtauksilla käytiin kauppaa

Kahdeksan vuoden aikana Tallgren sai kultaa lähes 25 kiloa ja Grönholm lähes 30 kiloa. Kullasta valtio maksoi 3,20 mk grammalta siitä verot ja kulut vähentäen. Kullan tulo alkoi vähentyä 1870-luvun lopulla. Tallgren keskittyi Sotajoen alajuoksun uusille valtauksilleen. Tyhjäksi luulemansa Ivalojoen valtauksen hän myi Helsingissä leipuri Edvard Ekbergille vuonna 1879. Ekberg oli menestyvä kahvilanpitäjä, leipuri ja viinitehtailija. Välimiehenä kaupassa oli Suomenlinnan entinen apteekkari Karl Ekman, joka oli matkustanut Ivalojoelle Tallgrenin mukana ja joutui siellä heti käyttämään taitojaan punataudin torjumiseen.

Ekberg ei jäänyt osattomaksi Ivalojoen kullasta, sillä hän keksi palkata työmaan päälliköksi miehen, joka osasi padota koskia. Kun joen rantapenkat oli tyhjennetty kullasta, sitä löytyi padotun kosken poh-

Nämä kaksi Helsingin keskeistä kohdetta liittyvät myös Lapin kullankaivun historiaan. Kansallismuseon paikalla oli 1900-luvun alkuun asti suuria työväen vuokrataloja, jotka omisti Ivalojoella Sotajoen suussa kultaa kaivanut Johan Tallgren. Hän myi valtauksensa leipuri Edvard Ekbergille, jonka perustama kahvila leipomoineen sijaitsee Bulevardilla.

*Elämä Ivalossa
1870 ei ollut
ja vapaata,
tarkoin laillista
määräyksillä
viranomaisen
valvonnalla
rolloitua. Niiden
maksujen, ja
ja lupien lisäksi
metsähallituksen
omat maksut
käytetystä puusta
tavarasta, josta
julkaistiin
nen kuulutettiin.*

jalta viitisen kiloa kesällä 1880. Ekberg vaikutti kultamailla kuolemaansa saakka. Hänen perustamansa kahvila ja leipomo sijaitsee Helsingin Bulevardilla.

Yksikään venäläisistä suuryhtiöistä ei saanut tehdspiiriä Ivalojoelta. Pietarilainen "lappenrantalaisen kauppiaan poika" Feodor Oesterreich keskittyi omien kaivutöiden epäonnistuttua ostamaan ja myymään kultavaltauksia.

Kuulutus.

Edellispäivänä tulleen sähkölennättimen kautta, on Maanviljelys-toimikunnan esimies ilmoittanut, että Keisarillinen Senaatti, pohjois-metsien tärkeästä merkinnöstä ilma- laadun suhteen, on sallinut erinäisten henkilöiden, jotka aikovat hakea kultaa Lapin- maasta, että kruunun-metsistä Ivalojoen luona ostaa ainoastaan välttämätöntä tar- wetta warten huoneen rakennus-puuta 6 penniä kuutiojalalta hirreltä pienempi kuin 10 tuumaa rinnan-forkuselta ja 10 penniä kuutiojalalta isommilta puilta, sekä myös- kin määrännyt, että tänä vuonna, lutien tarpeitten kanssa kruunun rakennuksiin, yleensä saapi syyntä 1100 puuta 10 tuu- man paksuudesta läpimitasta ja sen yli sekä 4100 pienempiä puuta. Tarpeelliseksi polttopuulksi saawat erinäiset kullon-halijat maksutta ottaa semmoisia murtoja ja kuu- wia puuta, jotka eivät kelpaa hirsiksi ja sahapölkkyiksi, waan haloista kaswawasta metsästä ja tuoreista latwapuista makje- taan 1 markka 50 penniä kuutiojalalta. Ilman sitä on metsän-katsastaja Inarissa saanut käskeyn, että syyntä tarwepuuta eroittelemalla, waan ei paljaaksi-hakkaamisen kautta.

Soka kaikki yleisön tiedoksi ja asianomais- ten jälkeiselämiseksi tämän kautta juliste- taan. Dulun Maanonttuurista 5 päiw. helmikuuta 1870.

G. VON ALFTHAN.

Kultakuume hiipui nopeasti

Torniolaisten, oululaisten, raahelaisten, iisalmelaisten, helsinkiläisten ja pietarilais- ten liikemiesten innostus Lapin kultaan hiipui muutamassa vuodessa. Monet si- joittivat rahansa wiina- ja oluttehtaisiin. Näin syntyivät muun muassa Pattijoen Höyrypanimo ja Tornion olut- ja virvoui- tusjuomatehdas, joka myöhemmin muutti nimensä Lapin Kullaksi.

Valtio ryhtyi vähentämään Lappiin lä- hetettävää virkamieskuntaa, lieventämään kullankaivua sääteleviä lakeja, pienentä- mään maksuja ja tehdspiirejä. Valtio käytti 15 vuoden aikana kullon etsintään 180 580 mk. Tulopuolelle kertyi verois- ta ja virkamiesten huuhtomasta kullasta 121 291 mk, eli tappiota lähes 60 000 markkaa.

Lapin kullasta ei tullut pelastusta nälkä- vuosina tyhjentyneelle valtion kassalle, ja kullankaivu löysi ensimmäisen kerran oman pienuutensa. Paikalliset asukkaat pääsivät etsimään leivän jatketta valmiiksi avatuille työmaille. Uusi innostuksen aalto työnsi heidät tieltään 1900-luvun alussa ja uudelleen 1920-luvulla etelässä perustet- tujen yhtiöiden kisaillessa toisensa vararik- koon kullon perässä.

Inarin Lapille on ollut lottovoittoakin suurempi onni, ettei kullon emäkallioita ole löytynyt. Kultaa on 130 vuoden aika- na löytynyt vähän mutta jatkuvasti. Pieni osa kullankaivajista on löytänyt ja löytää suurimman osan kullasta. Hengettömät, täit ja saivareet ovat pitäneet yllä uskoa ja toivoa, muutamat isomukset ovat ruokki- neet tuhansien unelmia kuten osakesijoit- tamisessa.

Ensimmäisen ryntäyksen 1870 aika- na viranomaiset ehtivät mitata 19 tehd- spiiriä. Monilla valtauksilla työaika jäi vä- hiin, sillä työ päästiin aloittamaan vasta loppukesällä. Kultaa tuotiin vuorimestaril-

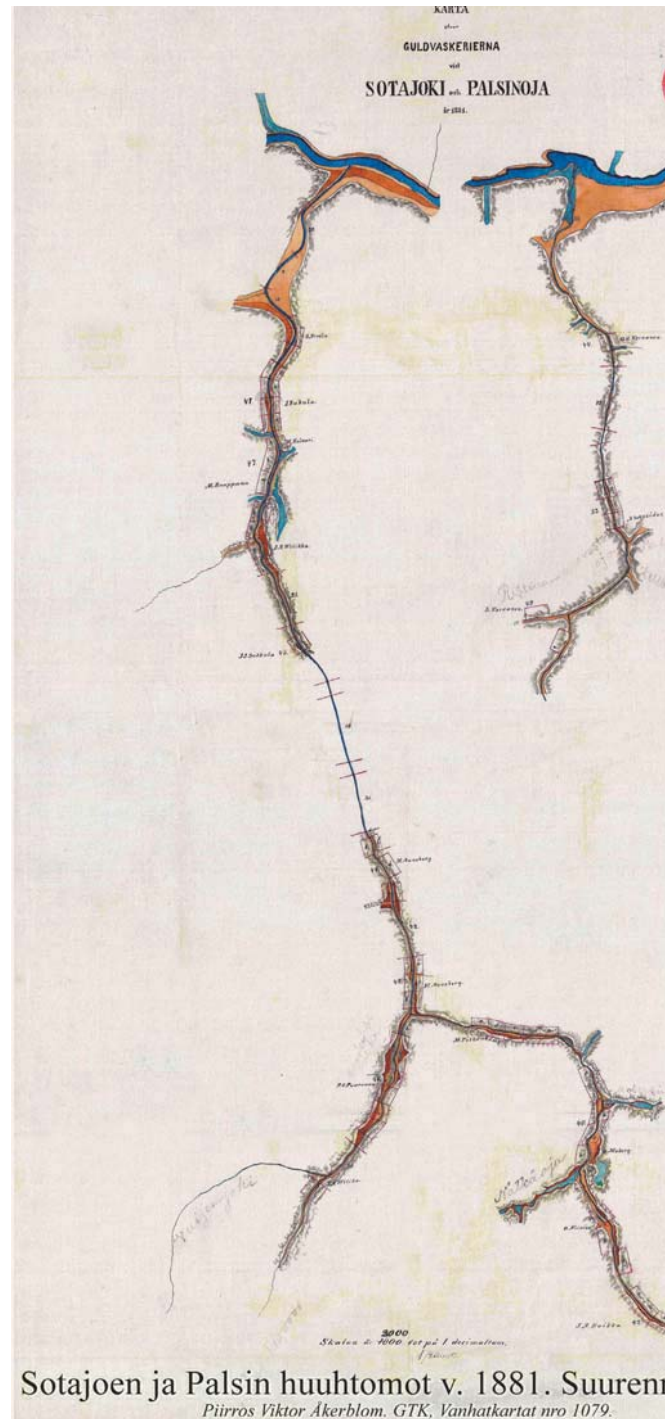
le 18 tehdaspiiristä 19,137 kiloa, työmiehiä kirjattiin papereihin 335 ja työpäiviä 6 663.

Kesä 1871 oli Ivalojoen kultahistorian vilkkain. Huuhtomoita oli 22, työväkeä 491 henkeä, työpäiviä 19 849 ja kultaa lähetettiin Suomen Pankkiin 56,692 kiloa. Seuraava vuosi 1872 oli myös onnekas; kultaa 55,074 kiloa, huuhtomoita 21, työväkeä 421 ja työpäiviä 21 461. Tämän jälkeen innostus laimeni, ja liikemiehet siirsivät rahansa Lapin kullasta varmempiin hankkeisiin. Vuosikymmenen lopulla 1878 huuhtomoita oli toiminnassa vain neljä, niillä 59 työntekijää ja kultaa tuli 5,758 kiloa.

Kultaryntäys Sotajoelle ja Palsille

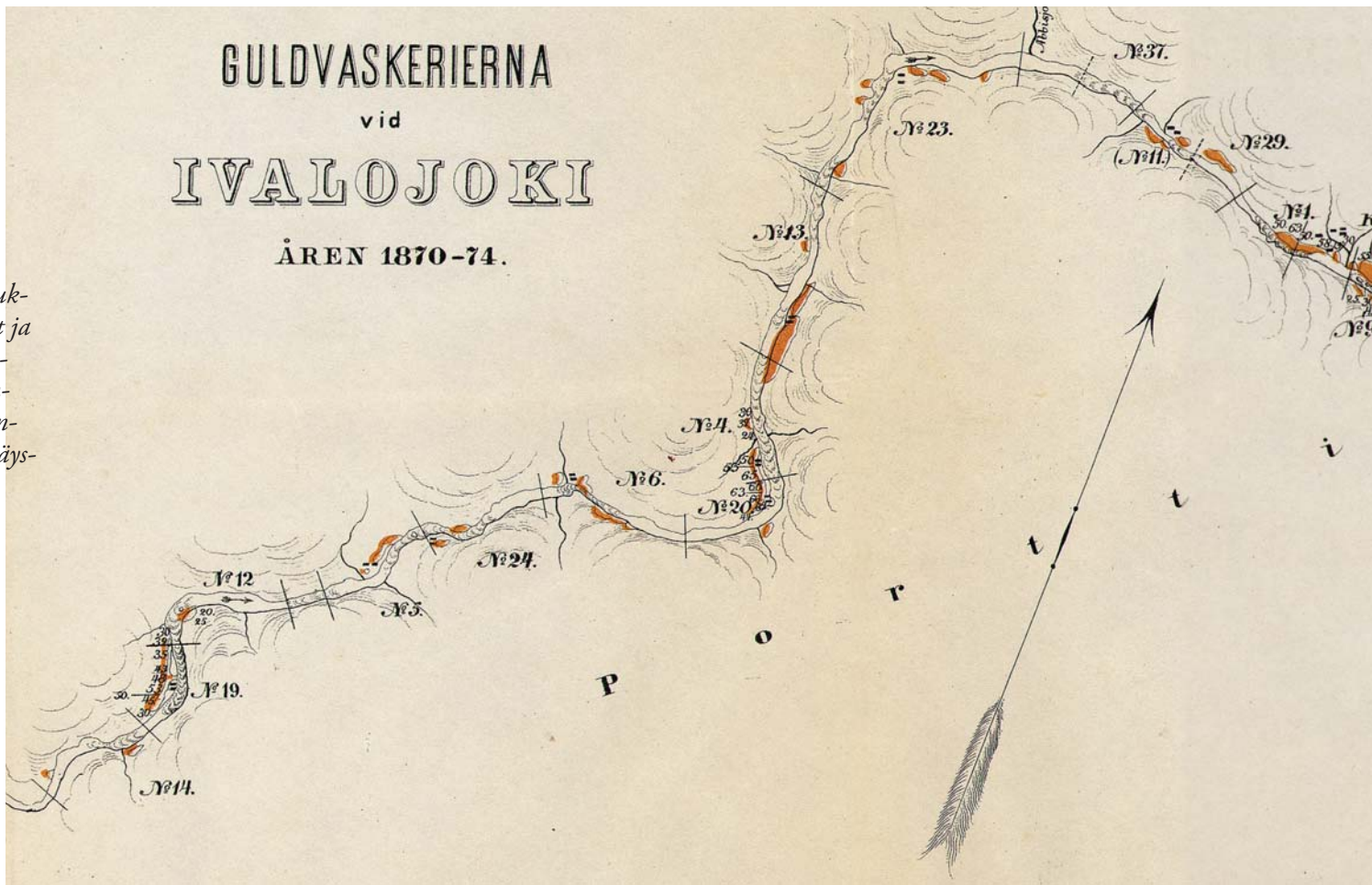
Vaikka valtausten maksuja ja kokoa pienennettiin, virkamieskuntaa vähennettiin ja huuhtomoiden valvonta siirrettiin paikallisille viranomaisille, kultakuume alkoi lisääntyä vasta sitten, kun kultaa löytyi lupaavasti Sotajoelta ja Palsinojalta. Kullankaivajissa oli lopultakin vähän prospäkkäreitä, kullanetsijöitä. Vain harva uskalsi lähteä etsimään uusia kultamaita; helpompi oli aloittaa kullankaivu sieltä, mistä kultaa oli aiemmin löytynyt.

Ivalojoen rannoilla kultaa oli lähellä maan pintaa, usein vajaan metrin syvyydessä. Kultaa Sotajoen keskijuoksulta ylöspäin, Lemmenjoella ja monilla muilla puroilla jäi löytymättä, sillä sitä ei osattu kaivaa riittävän syvältä. Sodankyläläinen metsätarkastaja Gustaf Moberg löysi kesällä 1879 lupaavasti kultaa Sotajoen rannoilta pienen puron kohdalta, joka nykyisin tunnetaan Moberinojana. Suurin hippu painoi 73,75 grammaa, ja lyhyenä aikana kultaa tuli kaikkiaan 325,3 grammaa. Tämä sai aikaan ryntäyksen Sotajoelle 1880-luvun alussa.

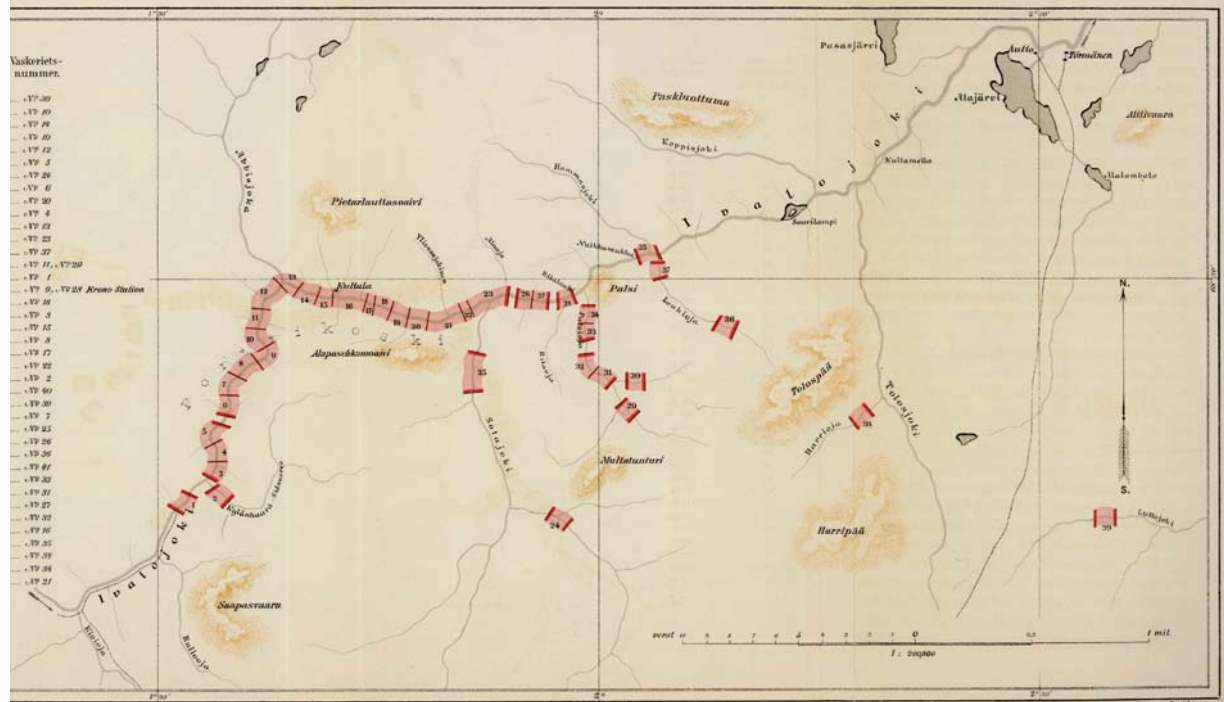
Sotajoen ja Palsin huuhtomot v. 1881. Suuren Kummallakin joella oli valtauksia heti kultaryntäyksen puolesta, mutta ylempänä jokivarressa kultaa oli syvemmällä kuin Ivalon rannoilla. Tässä Geologian tutkimuskeskuksen kartta vuodelta 1881.

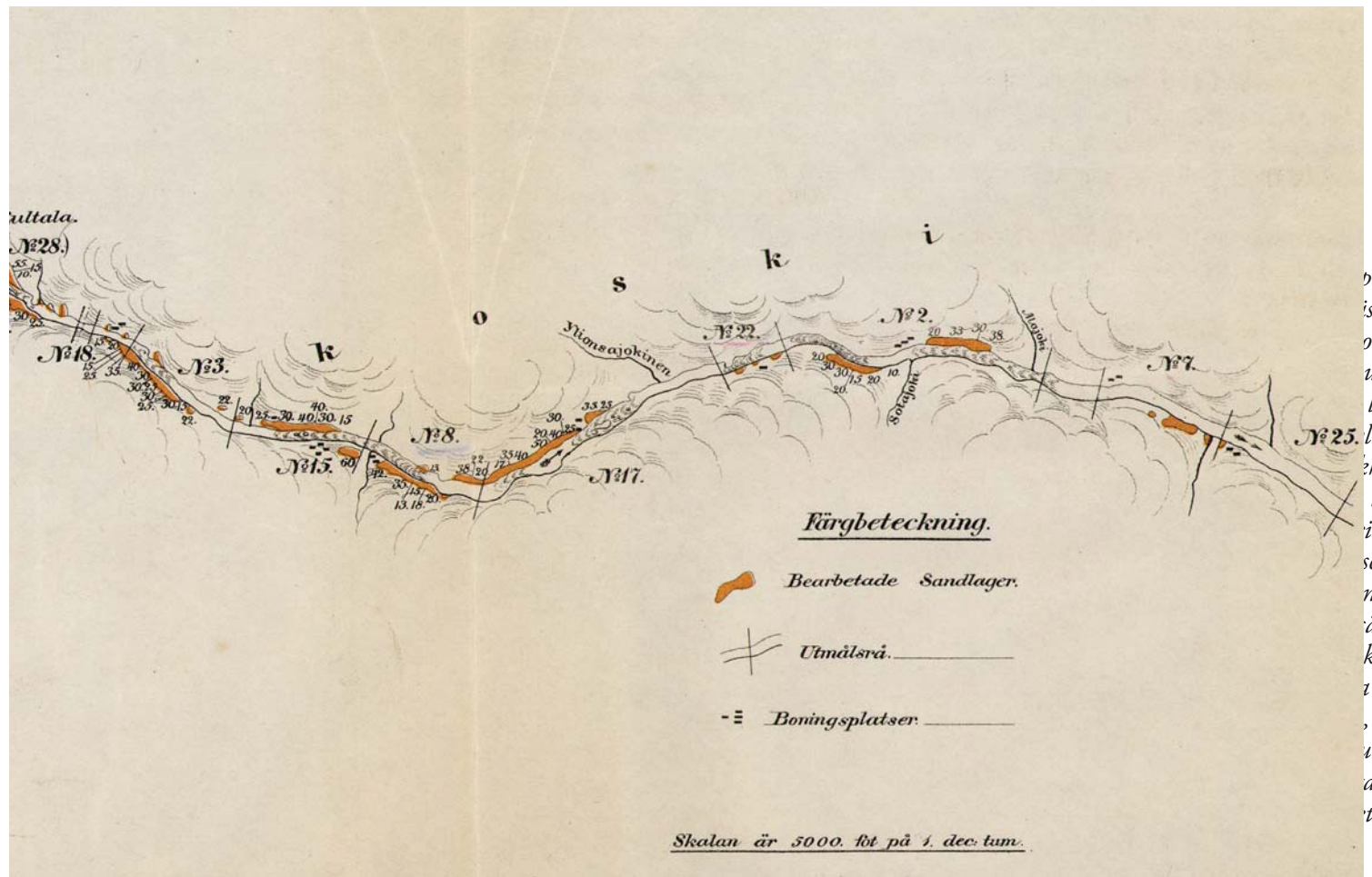
GULDVASKERIENA vid IVALOJOKI ÅREN 1870-74.

valtauk-
paikat ja
kuutio-
raken-
iden en-
n ryntäys-
ikana.

Karta öfver alla utmål vid GULDVASKERIENA i FINSKA LAPPMARKEN, åren 1870-1878.

bektori:
 istä Lau
 oksesta
 uton ka
 lopetet
 llä 190
 eikiäkää
 löytyy
 in syvy
 sen kai
 n paiku
 äntutk
 ksen ra
 i matku
 , ja kau
 in uun
 autuva
 t.

en sivu:
 set ovat
 meet
 vun lopul-
 Sotajoelle
 rojalle.
 illa Saari-
 nakaupun-
 dalla on
 ittausop-
 boniuksen
 ja Tolos-
 askevalla
 alla Kul-
 talsina olleen
 chneiderin
 Gustav
 in kulta-
 heutti
 vun alussa
 sen Sotajo-
 a tässä on
 Aukeaman
 GTK:n
 ta.

Ritakosken alapuolelle Ivalojokeen laskeva Palsinoja oli lupaava kultapuro jo 1870-luvun alussa. Haapajärveläinen maanmittausoppilas Joh. Albert Pionius löysi lyhyenä aikana noin kilometrin Palsinojan suulta ylävirtaan kultaa noin 100 grammaa syyskesällä 1871. Sama paikka siirtyi seuraavana vuonna Haapajärven nimismiehen ja Kultalan poliisien päällikkö Xenofon Nordlingin hallintaan, ja kultaa löytyi tehdspiiristä 27 kaikkiaan 2,26 kiloa. Kesä -73 toi kultaa 3,4 kiloa.

Hyvin tuli kultaa myös raahelaisen merimiehen Anders Leppäluodon huuhtomoilta Nordlingista ylävirtaan; 2 kiloa 1873, 1,4 kiloa 1874. Toiminta sielläkin hiipui vuosikymmenen loppupuolella. Toinen raahelainen, merimies Edvard Björkman kaivoi useita vuosia kultaa valtauksillaan Palsin suussa 1880-luvun

alussa. Häntähän pidettiin Ivalojoen kullalan löytäjänä, koska hän oli kesällä 1869 löytänyt Kultalan kohdalta 600 grammaa kultaa ja toiminut sen jälkeen vuosia kauppias Goveniuksen työnjohtajana huuhtomoilla 1 ja 3.

Löydetyn kullan määrä kasvoi 1880-luvun loppupuolella tuntuvasti kahdesta syystä; valtio oli päättänyt vuokrata Kultalan lähiympäristön hyvät kultamaat neljänä erillisenä palstana eniten tarjoavalle. Uusi lupaava kultamaa löytyi Laanilasta Tolojokeen laskevien Hangasojan ja Laaninojan suista. Parhaana kesänä 1889 kultaa ilmoitettiin viranomaisille lähes 23 kiloa. Kullankaivu oli tuolloin yksittäisten kaivajien tai pienten porukoiden hallussa. Vuosisadan viimeisellä vuosikymmenellä kullankaivu hiipui jälleen.

Kalliokulta toi suuryritykset takaisin

Kullankaivu oli koko 1800-luvun kulta-hippujen etsintää jokien rannoilta ja penkoilta. Hippujen emäkallio kiinnosti silloin – kuten aina ja kaikkialla – niin kullankaivajia kuin geologeja. Malmien ja kalliokullan etsintään myönnettiin suurrehko määräraha Geologiselle komissionille keväällä 1898.

Komissionin johtaja J. J. Sederholm lähti muiden asiantuntijoiden kanssa tutkimaan Lapin kullankaivua alueita kesäkuussa 1898. Asiaa pidettiin niin tärkeänä, että myös Oulun läänin maaherra Gustaf Esaias Fellman osallistui seurueineen retkeen. Hän tapasi joukon Ivalojoen Kultalassa.

Geologit tutkivat Ivalojoella Ruostejoen eli Taimenjoen suussa olevaa magneettikiisua ja kvartssia sisältävää juonta löytämättä kultaa. Yhtä huono tulos saatiin Härkäselän kvartsikalliosta. Kullankaivu keskittyi tuolloin Laanilan alueelle, ja siellä retkikunta tutki Hangasojan varrella sijaitsevaa valkoista kvartsikalliota todeten sen erittäin lupaavaksi. ”Nälkäiseksi” kutsuttu kvartsijuoni leikkaa pääkivilajina olevan granuliittikneissin, ja syeniittigraniittijuoni lävistää kvartsikallion.

Retkikunta oli innoissaan tutkimustuloksista, ja sen kuuli kemijärveläinen kullanetsijä Henry Kerkelä. Hän oli oppinut malminetsinnän Amerikassa Michiganissa ja ehti louhia kalliokultaa Ivalojoella 1897. Kerkelä teki kaksi valtausta Laanilan kvartsikallion tienoille syyskuun lopussa 1898, ja valtauskirjansa hän sai joulukuussa.

Tästä alkoi Laanilan kalliokultakuume, joka kaksivaiheisena jatkui 1920-luvun puoliväliin.

“Nyt on voitto saatu”

Kerkelän kaivosyhtiö Pohjola aloitti työt Hangasojan latvoilla verkkaisesti. Se yritti pureutua kesällä 1900 juonien leikkauskohtaan 10 metrin syvyydessä huonoin tuloksin. Todellinen uutinen oli neljännessä kaivoskuilusta otetut malminäytteet, joissa Rahapajan johtajan ja Ivalojoen kullan löytäjän J. C. Lihrin allekirjoittaman analyysitodistuksen mukaan oli kultaa jopa 289 grammaa tonnissa. Muissa kolmessa näytteessä kultaa oli 217,78 ja 67 g tonnissa.

Malminäytteet saivat aikaan kultakuumeen. Sederholm asiantuntijoineen teki uuden tutkimusretken Lappiin kesällä 1901 kulkien Lihrin retkikunnan kesällä 1868 käyttämää reittiä Ounasjoelta Tenolle, Utsjoelle ja Inariin. Kaamasessa asunut metsätarkastaja Mauritz Waenerberg, Thulen tilan isäntä, kestitsi geologeja, ja silloin lienee sovittu, että Waenerberg ryhtyy hankkimaan kultavaltauksia hyvin tuntemiltaan alueilta. Hän teki omissa nimissään 48 valtausta, jotka seuraavana talvena siirtyivät uuden kultayhtiö Prospektorin hallintaan.

Kymmeniä vuosia Laanilan Kuivakurussa kultaa kaivannu. Mäkinen osoittaa kaivujälkiä, jotka Ivalojoki Oy teki 1920-luvulla. Vähäisiä eivät ole Mäkisenkään lapionpistot, joista on ainoita jäljellä. Uusi sukupolvi on tekemässä omat merkkinsä.

Sederholm seurassaan vuori-insinööri ja myöhemmin vuorineuvos Emil Sarlin tulivat syyskuun lopulla Laanilaan tavoitteenaan tutustua Kerkelän lupaaviin kaivoksiin. Heitä ei kuitenkaan päästetty “väärinkäsityksen” takia työmaalle.

Palattuaan Helsinkiin Sederholm ryhtyi puuhaamaan uuden kaivosyhtiön perustamista. Hän sai mukaan useita tu ajan johtavia poliitikkoja ja liikemiehiä. Aktiebolaget Prospektor syntyi loppuvuodesta 1901. Yhtiön osakepääoma oli 165 000 markkaa ja johtokunnan puheenjohtajana senaattori ja myöhemmin valtioneuvos August Ramsay.

Prospektorin tarina kesti viisi vuotta, ja se sai aikaan paljon sellaista, joka oli myöhemmin hyödyksi Inarin Lapin kehitykselle:

- Rakennettiin ensimmäinen kärkytie Laanilaan Könkäältä Vuotson eteläpuolelta, raivattiin metsäteitä ja kulkuyhteyksiä, rakennettiin siltoja.
- Rakennettiin yhtiön päämaja, josta myöhemmin tuli Laanilan kestikievari. Tehtiin kymmeniä muita rakennuksia ja kämppejä.
- Avattiin Laanilassa kuusi kaivosta: Luton latva, Sarlin Laaniojalla, Eversti Hangasojalla, Kaarle Kustaa, Wille ja Ramsay Tolosjoen tuntumassa. Työmaita oli myös Ivalojoella Ruikassa ja Palsilla.
- Työllistettiin kymmeniä paikallisia ihmisiä rakentamisessa, kullankaivamisessa ja palveluissa.
- Tehtiin useita yksityiskohtaisia karttoja ja tutkimusraportteja.

Kultayhtiö Prospektor lopetti toimintansa, ja sen omaisuus siirtyi valtion haltuun vuoden 1907 ensimmäisenä päivänä. Sederholm jatkoi Geologian Tutkimuskeskuksen edeltäjien johtajana vuoteen 1933, ja eikä hän myöhemmin katsonut

Lapin kultahistorian kaksi suurinta hippua on löytynyt Lapin puroilta. Painavin on Evert Kiviniemen syksyllä 1935 Lutisen haaran latvalta löytämä 393 grammaa painava isompi suurempi oli hänen kaukaisen sukulaisensa Aleks Kiviniemen Hangasojan suusta löytämä hippu, josta kahdet sormuskulltettuna on jäljellä yli 385 grammaa. Kuvassa Evertin hipu löytöpaikka Luton latvalla lähellä vedenjakajaa.

aiheelliseksi Lapin kultatutkimuksia. Emil Sarlinista tuli Paraisten Kalkkivuori Oy:n toimitusjohtaja. Tämänkin yhtiön alkutaival sivuaa Lapin kultahistoriaa siten, että yksi sen omistajista ja alullepanijoista Edv. Åström oli mukana Kerkelän kaivosyhtiöissä, ja Åströmin suku oli innolla mukana Ivalojoen kultaryntäyksessä 1870.

NIMISMIES ALARANNAN RAPORTTI KULLANHUUHTOMOILTA 1913

Viime kesänä oli vesi Ivalojoessa ja sen lisäjoissa hyvin matalalla, joten kullanhuuhtontaa on parhailta huuhtontamailloilla ollut helppo harjoittaa. Siitä huolimatta on kullanetsintä viime vuonna laimeanlaista, kun paikkakunnan väestö on saanut työansioita maantierakennuksilla. Viime vuonna on tosin tehty paljon uusia valtauksia ja erittäinkin Norjan alamaisen vanhempi ja nuorempi herra Norman sekä kaivosyhtiö Joutsen & Kivekäs ovat Ivalojoen lisäjokien varsilla laajalla alueella ja melkoisella työvoimalla tehneet koetöitä, vaan nähtävästi jokseenkin huonolla menestyksellä rikkaampia kultamaita löytämättä.

Valtauksetekijät sanovat kyllä olevan kultaa siksi runsaasti, että sitä kannataisi huuhtoa koneille, jos niitä saisi kul-

lanhuuhtomaille kuljetetuksi ja jos täällä yleensä voisi toimittaa koneelle huuhtomista, minkä ammattimiehet sanovat olevan hyvin vaikeaa niin kovin isokivisillä mailla, jollaisia tšekäläiset kulta-alueet enimmäkseen ovat.

Viime vuonna kuten jo vuosikautia ennenkin on kullanetsintä parhaiten onnistunut siihen tottuneilta, hajallaan pienissä joukoissa huuhtomista toimittaneilta paikkakunnan asukkailta. Vaan, kuten jo sanottu, ovat he viime huuhtontakauden olleet enimmäkseen muissa töissä. Osaksi tämänkin takia kultasaalis on sangen vähäinen verrattuna siihen käytettyihin työpäiviin.

Työnalaisena on ollut veromaita:

1. Kultalan kruununpalstoja 1
2. irtokullan huuhtontapiirejä 75
3. vuorikaivospiirejä 2

Yhteensä 78 kaivospiiriä, joissa on ollut työväkeä 38 miestä ja 1 nainen. Sitä paitsi maljalla eli "vaskoolilla" huuhtoja y.m. veroa maksamattomia kullanetsijöitä on ollut 23 miestä ja 1 nainen. Siis on kultamailla ollut kaikkiaan 61 miestä ja 2 naista. Vuonna 1912 niitä oli ainoastaan 27 miestä. Noin neljäsosa viimevuotisista kullanetsijöistä on kuitenkin viipynyt kulta-alueilla ainoastaan vähäisen ajan.

Saatujen tietojen mukaan on viimevuotinen kultasaalis kaikkiaan 1477 gr, mikä määrä rahaksi arvioituna 3 mk:n 15 pennin mukaan gr:lta tekee 4646 mk 25 penniä. 1912-vuoden kultasaalis oli 1124 gr., 1911-vuoden 2193 gr. ja 1910-vuoden 5114 gr.

Veromaita on ollut seisauksissa yksityisten kaivospiirejä 85, ja yksityisillä vuokralla olevia kruununpalstoja 4.

Vuoden kuluessa on paalutettu ainoastaan Aspelfinin Skietsimjoen piiri N:ro 1.

Veromaita on irtisanottu kolme kaivospiiriä.

Viime vuodelta on kaivospiireistä kertynyt Kruunulle maksuja 1565 mk 75 penniä ja rästiksi jäänyt viime vuoden maksuja 118 mk ja edellisen 1912-vuoden maksuja 40 mk.

Järjestystä kullanhuuhtomoilla on viime vuonna edelleen valvonut ja siinä toimesa toistakymmentä vuotta ollut talokas

M. E. Rauhala, joka viime kesäkuun 2 p:nä matkusti Kultalan kruununasemalle, mistä hän joka kuukausi, useimpina kahdesti, kulki kultamaat ympäriinsä, viimeksi syys- ja lokakuun vaihteessa, jonka jälkeen hän lokakuun 3 p:nä muutti pois huuhtonta-alueelta. Skietsimjoen huuhtomoilla on kuitenkin viime vuonna, kuten edellisenäkin, käynyt ainoastaan nimismies, eikä ollenkaan järjestysmies, jolle niiden ei ole katsottu kuuluvan.

Järjestyssääntöjen mukaisesti olen viime huuhtontakautena tehnyt kultamaille kaksi tarkastusmatkaa, toisen kesä- ja heinäkuun vaihteessa, toisen syyskuun alkupuolella. Järjestyksen suhteen ei minulla ole ollut mitään muistuttamista. Viime elokuussa valittivat tosin eräät kullanetsijät järjestysmies Rauhalan antaneen heille väärää määräyksiä, jotka vielä koskivat hänen toimivaltansa ulkopuolella olevia seikkoja, vaatien valituksen tekijät järjestysmiestä vastaan hyvinkin ankaria toimia, vaan pidettyäni asiasta poliisikuulustelut tuli ilmi, että järjestysmies, siihen pyydettyä, oli ainoastaan lausunut yksityisen mielipiteensä erästä sekavasta riitajutusta.

Inarissa piirin nimismiehen konttorissa maaliskuun 16 p:nä 1914

V. J. Alaranta

*hviläinen
n sukupol-
'ankaivaja
i keskijuok-
obergin-
puolella,
inen isänsä
960-luvul-
vinen
a, koneet,
ipumput,
it, kaivin-
huuh-
mmut,
innit ja
ntavat
lisuuden
ultaa
i paikoilta,
i suuria
imaita jo
a sitten.*

Henry Kerkelä yritti jatkaa kaivosyri-tyksiään. Uudeksi omistajaksi tuli Orijär-vellä kaivostoimintaa harjoittanut Finnish-American Mining Co, jossa olivat mukana mm. Klondiken kultakentillä rikastuneet Joutsenen veljekset. Kerkelät ja uusi omis-taja puivat välejäan lopulta Inarin käräjil-lä 1914. K. F. Joutsen oli pitkään muka-na kullankaivussa, myöhemmin yhdessä Heikki Kivekkään kanssa.

Kultayhtiöiden kadottua kullankaivu jäi jälleen lähes kahdeksi vuosikymmenek-si yksittäisten kaivajien tai pienten poru-koiden harteille. Vuosittaiset kultamäärät olivat 1900-luvun ensimmäisellä vuosi-kymmenellä parhaimmillaan vuonna 1910 noin 5 kiloa.

Unelma emäkalliosta herää uudelleen

Tekniikan kehittyminen, kaivinkoneet ja uivat ruoppaajat herättivät vanhat kulta-unelmat uudelleen henkiin 1920-luvulla. Sukupolvien välisenä viestinviejänä oli Prospektor-yhtiössä ja Kerkelän kaivos-

yhtiöissä työskennellyt insinööri Wille Hall. Hän tutustui uuteen tekniikkaan Uralilla ja Amerikassa ja julkaisi 1918 laa-ajan artikkelin “Koneellisen kullanhuu-hdonnan mahdollisuudet Suomen Lapissa”. __sarjan keskeisenä asiana oli, että Ivalo-joen alueella on 13 000 kg kultaa, ja se on helppo löytää oikeilla koneilla ja tekniikal-la. Tutkimustuloksena ja faktoina esitetyt laskelmat aiheuttivat uuden kultaryntäyk-sen.

Liikenneyhteydet itä-Lappiin paranivat Petsamon tien rakentamisen myötä. Tie Sodankylästä Ivaloon valmistui 1913. Poh-joisten kuntien elämää kevennettiin muun muassa verohelpotuksilla. Oman lisänsä vilkastumiseen toi Liinahamarin satama ja Petsamon nikkelilöydöt, jotka avasivat lakien muutoksen myötä Suomen Lapin kultamaat ulkomaisille malmiyhtiöille.

Kaksi suurta kullankaivuyhtiötä syntyi jatkamaan kaksi vuosikymmentä aiemmin päättyneitä kaivutöitä Laanilassa, Sotajoel-la, Palsinojalla ja Ivalojoella. Pääasiassa helsinkiläisten liikemiesten rahoittama Ivalojoeki Oy syntyi insinööri Gustav Ver-

Lausunto

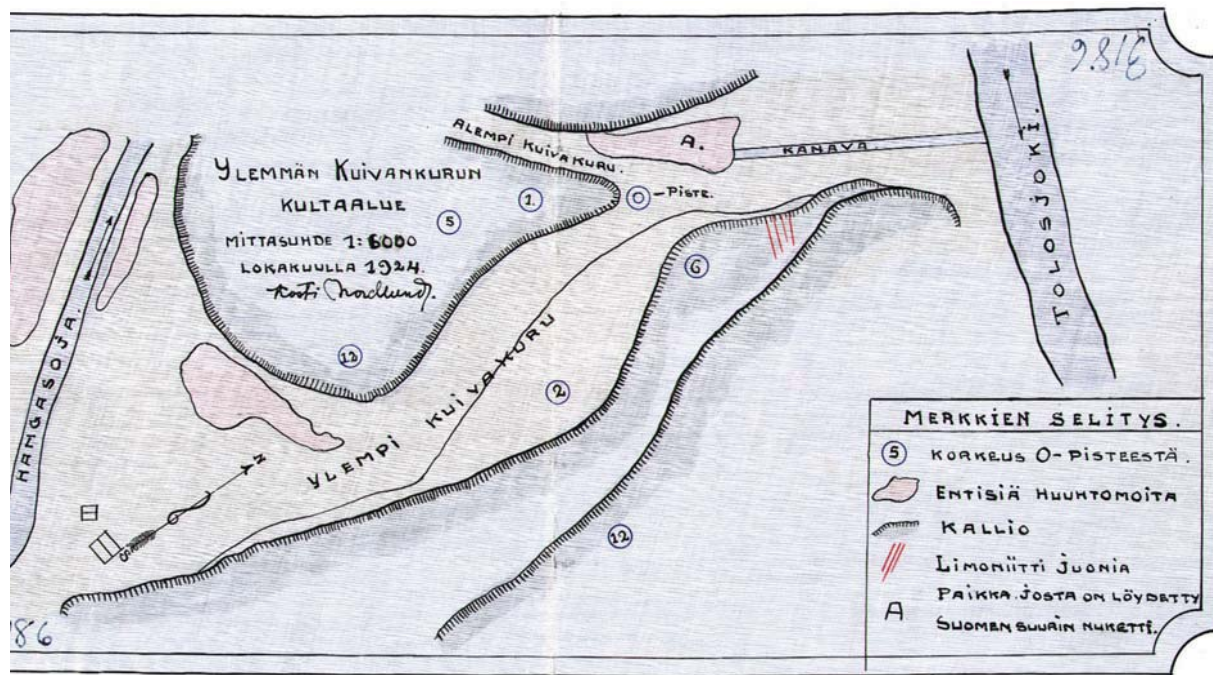
Ivalojoin varsilla vallattuun 108 tehdaspiiriin löysimaan valtausten johdosta saan nöyryimmästi ilmoittaa, mikä on syy että en ole suorittanna Kruunun maksuja. Siksi K Herra M.W. Waernerberg mittauksessa siirteli Join rannoilta pois metsään käsin sillä perusteella että se loukkaa Norjan alamaisen J.C. Norrmanin etua, joka on ollut valvottavanaan Ivalojoin vesi juoksun, toki toisin sanoen jokipohjan Mittausta tehdessä muistutti asijamieheni tällaisesta menettelystä. Aukusti Puhakka pyysi merkittäväksi pöytäkirjaan, sanottu Waernerberg ei ottanut kuultavakseen, jatkoi toimitusta eikä merkinnyt pöytäkirjaan.

Tällaisesta menettelystä valitin Teollisuushallitukseen, joka ei ratkaissut asiaa ja venytti kaikilla verukkeilla toista vuotta lopuksi käski Waernerbergin haastaa oikeu-teen. Minä vetosin K. Senaattiin ja tein Tjari Todistuksen Teollisuushallituksellen. K. Senaatti ei ole vielä ratkassut asijaa.

Näin ollen toistaiseksi kieltäyn suorittamasta Kruunun maksuja siksi kuin K. Se-naatti antaa päätöksensä. Minun luonnollinen oikeuteni toisella mittauksella paa-lutetaan siihen paikkoin joita olet paaluttannu.

Ivalon Ritakoskella 28 päivä Kesäkuuta 1916

H. Kivekäs

Y:n kaivosmestari Kosti Nordlundin kartta Kuivakurun työmaista 1920-luvun puolivälissä. Kaivosmestari Kullan suolauksesta ja katosi jäljettömiin. Karttaan on merkitty Suomen toiseksi suurimman hipun löytöpaikka kartan lukusuunta pohjoisnuolesta. GTK

ner Ryselinin aloitteesta asiantuntijoinaan muun muassa professorit Aarne Laitakari ja Pentti Eskola. Yhtiön osakepääoma oli 6 miljoonaa markkaa.

Ivalojoki Oy:n suurimmat työkohteet olivat Laanilan Kuivakuru, Sotajoen suupankki sekä siihen liittyvä Ivalojoen Vaskisuvanto ja Ritakoski. Lisäksi yhtiö haki itselleen 540 valtausta sekä vuokrasi itselleen keväällä 1926 Kultalan alueen rakennuksineen. Hampurista oli ostettu höyryvoimalla toimiva kaivinkone "Hullu-Jussi" Kuivakurulle. Kaivinkoneen lisäksi yhtiö käytti sukeltajia Ivalojoella. Vaskisuvantoon tehtiin suuri pato, jotta päästiin tutkimaan Ivalojoen pohjaa. Tässä vaiheessa yhtiö oli kahden toimintakesän jälkeen ajautunut riitoihin, joiden taustalla olivat taloudelliset ongelmat. Ivalojoki Oy lopetti toimintansa syksyllä 1926.

Oy Lapin Kultra Ab perustettiin 1924 kotipitäjänään Rovaniemi. Taustalla olivat tamperelaiset liikemies Georg Nordgren, kauppaneuvos Rafael Haarla, johtaja

Harald Jensen, Siperiassa kultakaivoksia omistanut insinööri Toivo Koivisto sekä suuri joukko Tampereen ja Hämeenlinnan liikemiehiä. Koivisto oli työmaiden johtajana, ja alusta alkaen puuhassa oli mukana rakennusmestari Heikki Kivekäs, joka oli parikymmentä vuotta ehtinyt vaikuttaa Lapin kultamailla. Yhtiön osakepääoma oli 750 000 markkaa.

Lapin Kullan tärkein työmaa oli Sotajoen Pahaoja, jonne rakennettiin tie siltoineen sekä suuri kämpä, joka edelleen on käytössä. Toinen tukikohta nousi Härkäselkään ja kolmas Tolosjoelle. Yhtiö kulutti rahansa ensimmäisenä kesänä, ja toimintaa päästiin jatkamaan osakepääomaa korottamalla. Pahaojalle kuljetettiin höyryllä toimiva 12 hevosvoiman "höyrylapio", jolla oli tarkoitus padota Sotajoki. Koiviston ja Kivekkään keskinäiset välit olivat tässä vaiheessa niin tulehtuneet, ettei konetta koskaan käytetty, ja sen osia on ruostuneena muistomerkkinä Sotajoen rannalla. Erimielisyyksien taustalla olivat

yhtiön taloudelliset vaikeudet, ja Rafael Haarla päätti lopettaa toiminnan. Omaisuus siirtyi konkurssin ja huutokaupan kautta Haarlalle. Yhtiö kulutti rahaa toista miljoonaa markkaa, ja sillä löytyi kultaa insinööri Nikolai Peroniuksen raportin mukaan 17 grammaa.

Yksinäisille kaivajille oli jälleen teitä, tilaa ja kämppiä. Uusia yhtiöitäkin puuhattiin, muun muassa insinöörit Nikolai Peronius ja A. Hedberg yrittivät luoda Lapin Kullan raunioille Moberginoja Oy:tä, joka ei koskaan toiminut. Hedberg yhdessä venäläisen emigrantin ja insinööri Leonid Holmanin kanssa haki 1934 laajoja valtauksia Luttojoelta, Suomujoelta ja Muoravaarakajoelta. Valtaukset myytiin seuraavana vuonna ruotsalaiselle kaivosyhtiö Bolidenille. Englantilainen kaivosyhtiö Selection Trust Ltd, Holmanin perustama Saariselkä Oy ja saksalais-suomalainen kaivosyrittäjä tutkivat Ivalojoen, Laanilan, Tankavaaran, Saariselän ja Sodankylän kulta- ja malmiesiintymiä 1930-luvulla. Uusi Oy Prospektor ja Suomen Malmi Oy perustettiin 1935. Prospektor tutki uudelleen Kemijoen suulta Laurilasta 1836 löytyneen kultapitoisen kvartsilohkareen alkulähdettä.

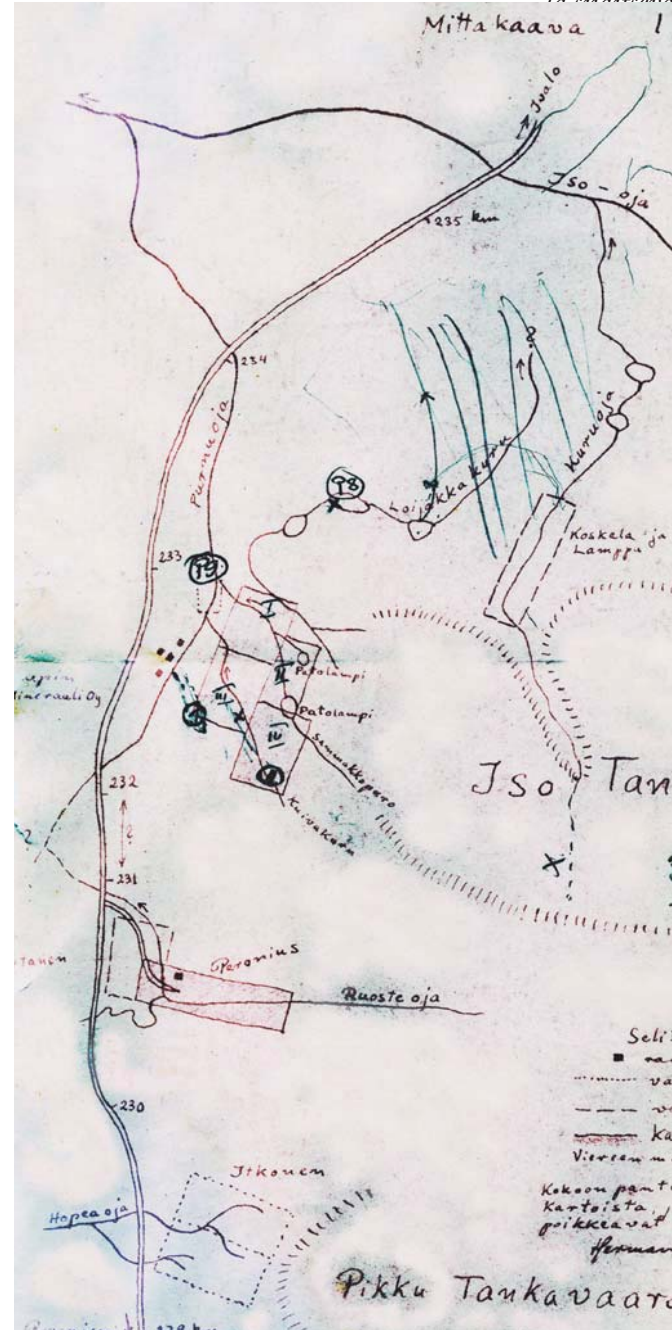
Tankavaara taistelujen tantereena

Kokonaan uusia kulta-alueita Lapin kullankaivun historiassa putkahtaa harvoin esille. Niitä toki tutkittiin niin Ivalojoen alkuvuosien ryntäyksen aikana kuin suurten yhtiöiden toimesta 1900-luvun alussa. Tankavaara nousee nimenä esille 1934 Purnumukan lappalaiskylässä asuneen saamelaisen Aslak Peltovuoman unen opastamana.

Tankavaaran alueelle lienee liikkunut malminetsijöitä sitä ennenkin. Vanha Ruijan polku, Prospektor-yhtiön rakentama kärrytie 1902 ja Petsamon tie vuosikym-

men myöhemmin kuljivat aivan Tankavaaran sivuitse. Prospektor omisti ikivanhan Tankapirtin tuvan vaarasta pohjoiseen.

Tankavaaran on 40 vuotta kasvanut kullankaivon maailman kullankaivon keskuspaikaksi.

Tankavaaran karttakuva on eriskummallinen pienten purojen ja soiden labyrintti, johon sota-aika ja kullankaivon jättäneet jälkensä. Nimistökin on elänyt ja muuttunut vuorten kuluessa. Tässä kaivostarkastaja Herman Stigzeliusen 1948 piirtämässä kartassa kullankaivajat ovat palanneet tie- ja runneltuun ja miinoitettuun maahan.

Unilöydön jälkeen Tankavaaran kultapuroja kaivoivat Purnumukan saamelaiset aluksi sulassa sovussa, mutta Heikki Kivekkään kultapuroissa ollut Niilo Hirvasvuopio Purnumukasta haki 1935 alueella valtausta. Peltovuoma kiirehti omaa valtaushakemustaan, ja pian olivat kisassa mukana kultayhtiöt. Hirvasvuopio sai ensimmäisenä valtaajana oikeuden nykyisen Lauttaojan kultaan, ja hän ryhtyi hakemaan alueelle kaivospiiriä 1937. Edellisen kesän tulos lienee ollut vähintään lupaava.

Saksalainen arkkitehti Werner ja hänen veljensä tohtori Otto Thiede tulivat Tankavaaraan tehtyään tutkimustöitä Ivalojoen

suunnalla. Heille tuli riita valtausoikeuksista kirjailija Otto Ville Itkosen kanssa, joka sai tuottoisan kultamaan nykyisen kultakylän tienoilta Ruoste- eli Hopiaojalta kesällä 1937. Itkosen kumppanina oli kauppias Erik V. Mattson Helsingistä.

Hirvasvuopio sai kaivospiirin Lauttaojalle 1938. Itkonen ja Thiede riitelivät Hopiaojan valtausoikeudesta yrittäen työskennellä paikalla ilman valtausta. Itkonen ja Mattson saivat elokuun lopussa 1938 parikymmentä valtausta Lauttaojalta Hirvasvuopion kaivospiirin ympäriltä sekä Hopiaojalta. Thiede puolestaan haki asianajajansa Jarl Ugglan nimissä kuukaut-

ta myöhemmin valtausoikeutta Hopiaojalle. Samalla hän rakennutti itselleen mökin Hopiaojan rantaterassille. Tämä erikoisen näköinen rakennus säilyi Lapin sodan tuhoilta ja on edelleen Virtasen suvun omistuksessa keskellä Tankavaaran kultakylää.

Thiede sai valtauksensa, mutta huonojen karttojen takia rajat olivat menneet päällekkäin Mattsonin ja Itkosen aiempien valtausten kanssa. Varsin monitahoisessa riidassa tarvittiin niin asianajajia kuin poliisejakin. Lopputuloksena oli, että Werner Thiede karkotettiin Suomesta ilmiannon perusteella kesken kaivospiiritoimitusta sillä perusteella, että 27.8.1939 voimaan astuneen kaivoslain perusteella ulkomaalaiset eivät saaneet valtauksia tai kaivospiirejä.

Thiede yritti vielä 1940-luvun alussa saada oikeuksiaan takaisin toimiessaan saksalaisten sotajoukkojen siviilihallinnossa Norjassa siinä onnistumatta. Itkonen palasi keväällä 1945 Tankavaaraan, joka oli ollut Lapin sodassa suurten taistelujen näyttämönä edellisenä syksynä. Kaikki oli raunioina, paikat räjäytetty ja miinoitettu Thieden kämppää lukuun ottamatta.

Uusia kullankaivajia ilmestyi Tankavaaran kultapuroille. Kultahistoriaan merkittävällä tavalla vaikuttanut Matti Kullervo Korhonen sai ensimmäisen valtauksensa Tankavaaran Hevoskuruun 1940. Helsinkiläisellä vapaaherra G. W. Wredellä oli kaksi valtausta Hopiaojalla vuodesta 1942 alkaen.

Itkosen perustama Lapin Mineraali Oy riiteli sotien jälkeen Max Peroniuksen kanssa, joka oli saanut hallintaansa Thieden valtaukset. Hän oli mennyt naimisiin Laanilan kestikievarin emännän Elina Virtasen kanssa. Peronius osti Tankavaaran kullalla perheelleen maatilan Vaalan Särisniemeltä. Hän kuoli saksalaisten maastoon jättämän miinan räjähdettyä työmaalla elokuussa 1946. Elina jatkoi poikiensa Joukon ja Taunon kanssa kaivutöitä vuoteen 1955, jolloin Tankavaarasta teh-

tiin silloisen Geologisen tutkimuslaitoksen tutkimusalue 10 vuodeksi.

Uusi aika alkoi Tankavaarassa 1970-luvun alussa. Lemmenjoen kullankaivajat Yrjö Korhonen ja Niilo Raumala sekä Tauno Virtasen poika Kari perustivat Hopiaojalle matkailuhuuhtomon, josta on kasvanut nykyinen Tankavaaran Kultakylä upeine kultamuseoineen.

Lemmenjoen kullan pitkä tarina

Lemmenjoki on vuosituhaten vaihteen rikkain kulta-alue, ja sen sivupuroista on kaivettu suurin osa vuosittain löydetyistä Lapin irtokullasta. Lemmenjoen kullan historia alkaa 1860-luvulta; kultaryntäys sinne suuntautui 1940-luvun lopulla ja uudelleen 1900-luvun kahden viimeisen vuosikymmenen aikana.

Ensimmäinen tieto Lemmenjoen kullasta on Lapin kihlakunnan kruununvouti Konrad Wilhelm Plantingin kirjeessä vuorihallitukselle 23.10.1867. Siinä hän nimeää Lemmenjoen yhdeksi monista vesistöistä, joiden kultapitoisuutta kannattaisi tutkia. Helsinkiläinen insinöörikapteeni Henrik Tallgren oli ainoa keväällä 1870 yli 80:stä huuhdontaluvan lunastaneesta, joka hakeutui Lemmenjoelle. Loviisalainen perämies Fredrik Grönholm oppaanaan inarilainen Anders Morottaja tutki aluetta Tallgrenin pyynnöstä kesällä 1872, mutta kultaa ei löytynyt.

Lemmenjoen tunturialue kuuluu laajaan, yhtenäiseen ja asumattomaan erämaahan Norjan rajan eteläpuolella. Iki vanha Vaskon keino Enontekiön Hetasta Inariin on kulkenut Vaskojoen tuntumassa Lemmenjoen pohjoispuolella. Eteläpuolella on vanha Kittilä–Inari-postireitti Pokan ja Menesjärven kautta, ja tältä reitiltä on haarautunut joitakin talvikeinoja Norjaan sekä Kaamasen kautta Utsjoelle. Koko laaja tunturialue Norjan rajalta Menesjärvel-

le, Repojoen ja Ivalojoen yhtymäkohtaan ja sieltä Korsajärvelle on ollut 1800-luvun puolivälin jälkeen Kautokeinin lappalaisille vuokrattua porojen laidunalueita, mikä selittänee osittain Norjan lappalaisten myöhempää muuttoliikettä seudulle rajojen sulkeuduttua.

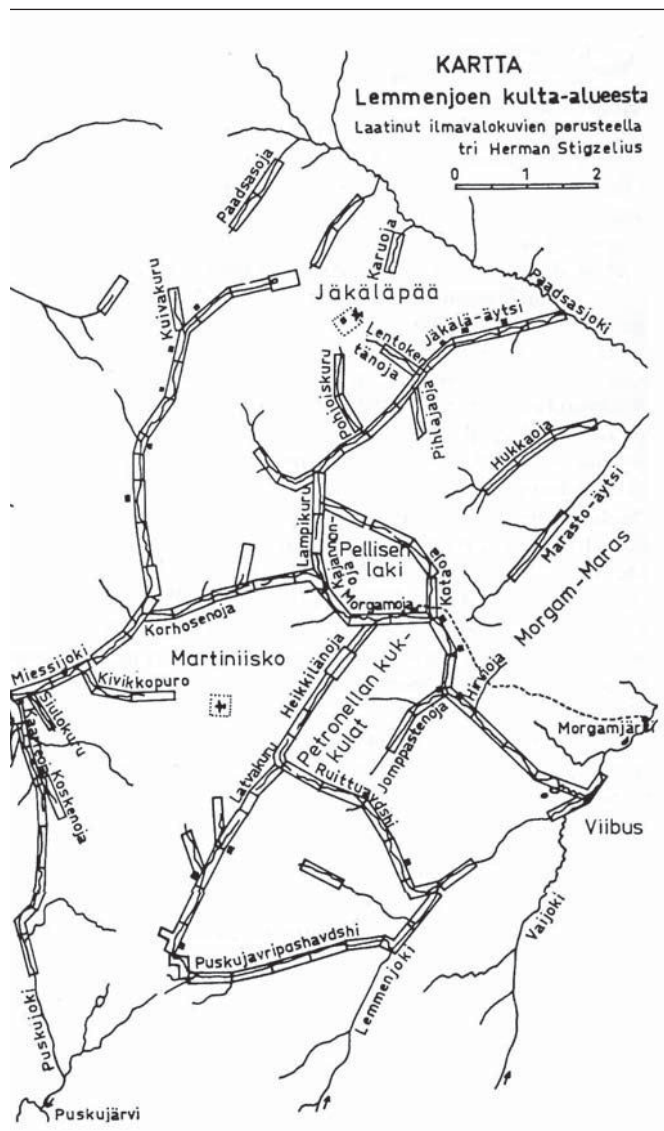
Uuden vuosisadan alussa 1901 ja 1902 Lemmenjoen laaksoon suuntautui pieni-

muotoinen kultaryntäys, ja sinne syntyi yli 70 valtausta. Into sammui nopeasti, sillä totuttua paksumpien maakerrosten alla olevia hippuja ei löytynyt. Inarin kirkon rakentamiseen osallistuneen Kumsen Kallen eli Kaarlo Gumeruksen epäiltiin huiputtaneen inarilaisia kauppiaita kulta-lyödyilläään. Hän opasti kauppiaiden palkkaaman joukon Lemmenjoen ja Puskujoen yhtymäkohtaan, sai sovitut rahansa ja lähti kaivamaan kultaa Laanilan Luttojoelle. Merkkiäkään kullasta ei Puskun suusta löytynyt, ja yhtä vähäiseksi jäivät saaliit Vaijoella, Morgamojalla, Ravadasojalla sekä Lemmenjoen laakson monilla valtauksilla.

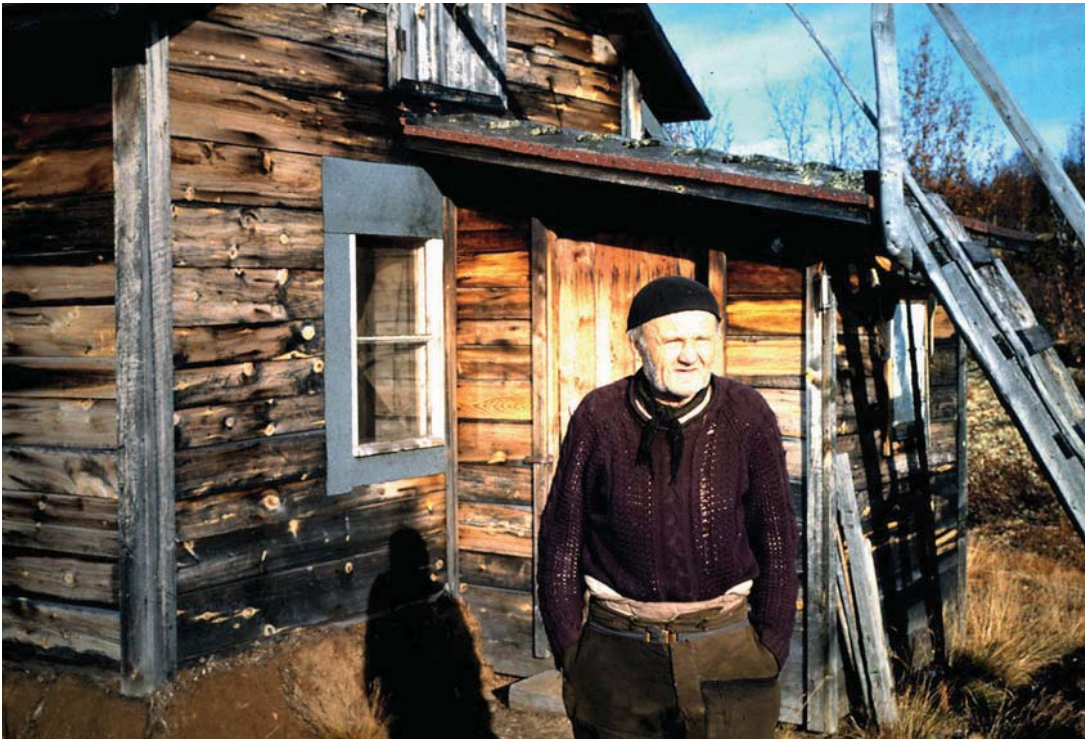
Yksinäisiä kullanetsijöitä liikkui Lemmenjoen alueella 1900-luvun alun kultaryntäyksen jälkeen, ja 1930-luvulla siellä oli muutamia ulkomaisia malmiyhtiöitä tekemässä tutkimustöitä. Kulta antoi odottaa löytäjänsä 1940-luvun puoliväliin, jolloin Inarijoen rannalta Inarin kunnasta lähtöisin olevat Ranttilan veljekset Niilo, Uula ja Veikko löysivät kultaa Morgamojan alajuoksulta.

Tästä alkoi Lemmenjoen kultaryntäys, joka oli suurimmillaan vuosina 1948–50. Valtausten kokonaismäärä kesällä 1947 oli vain kahdeksan, ja osa joukosta kaivoi ilman virallista valtausta. Seuraavana kesänä valtausten määrä kasvoi yli 20:n. Viikkain kesä oli 1949, jolloin parisataa miestä ja muutama nainen työskenteli alueen noin 40 valtauksella.

Kultaryntäys Lemmenjoelle hiljeni 1950-luvun alussa monesta syystä; parhaat kultapaikat oletettiin jo kaivetuiksi, kullan hinta romahti, työ kultamailla osoittautui paljon ennalta odotettua kovemaksi. kauppa- ja teollisuusministeriön kaivostarkastaja Herman Stigzeliuksen laatiman tilaston mukaan vuosina 1949–53 Lapissa oli noin 170 kultavaltausta. Niistä 130 oli Lemmenjoen alueella, 23 Tankavaaran ja Vuotson alueella ja 11 Ivalojoen vesistöissä.

alue tuli mukaan Lapin kultahistoriaan heti Ivalojoen yhtymäkohtaan alkaessa 1870. Pienimuotoinen ryntäys sinne tapahtui 1800-luvun alussa. Lemmenjoen purojen kullan löysivät Ranttilan veljekset jälkeen kesällä 1945. Vilkkäimmät vuodet olivat 1948–50. Tuosta ajasta kertoo Herman Stigzeliuksen kartta. Lemmenjoki koki kultaryntäyksen 1970, ja se on siitä lähtien Lapin tuottoisin kulta-alue.

Kaksi kulla vun ja luon mien muut. maisemaa l joelta 1930 alusta. Alho Annan Kaa Gabriel Aik talo Appisjo Ivalojoen yk kohdassa ja tajoen suun pä ja kullar edellisellä v kymmenellä lertämä kiv Aikiot muu Appisjoelta menjoelle ja jälkeensä ta piilotetusta aarteesta. K

Lemmenjoen kultahistoriaa kantoivat vuosikymmeniä eteenpäin muutammat "elinkautiset" kasvattavat seolotti sukupolven kullankaivajiksi. Jaakko Isola jätti jälkeensä useita kuolemattomia legendoja. Yläkuvasa Mikko Luoma edessä syksyllä 1977 vuosi ennen poismenoaan. Yrjö Korhonen loi maineensa Lemmenjoen rautaisena Hippurilla joka voitti useita kullanhuuhdonnan mestaruuksia. Hän oli luomassa Tankavaaran kultakylää ja koki ditiisiä maailman kultakentät. Kuva on otettu 1960-luvun lopulla Jäkälä-äytsin saunan edessä.

Suomen Malmi Oy teki 1953 valtaukset Laanilan vanhojen kaivosten Luton, Kerkelän, Kaarle-Kustaan ja Ramsayn ympäristöön, mutta niiden hyödyntäminen lie-
nee jäänyt olemattomiin.

Elämä Lemmenjoella kuten muuallakin alkoi uudelleen elpyä 1970-luvun lopulla ja on ollut vilkasta 2010-luvulle saakka.

Uuden kaivoslain (1.7.2011) perusteella kullanhuuhdontavaltauksille perustetut kaivospiirit lakkautetaan vuonna 2020, ja konekaivu Lemmenjoen kansallispuiston alueella päättyy myös 2020. Tämä lain-
muutos vähentää kaivutoimintaa huomattavasti Lemmenjoen alueella.

